

afgiftekantoor
Brussel X
jaargang 22
nummer 3
juni 2002

3 MILIEURAMA

BOND BETER LEEFMILIEU

Magazine van
Bond Beter Leefmilieu
Tweakerkenstraat 47
B-1000 BRUSSEL
Tel.: 02/282.17.20
Fax: 02/230.53.89
www.bondbeterleefmilieu.be

DOSSIER

Landbouw

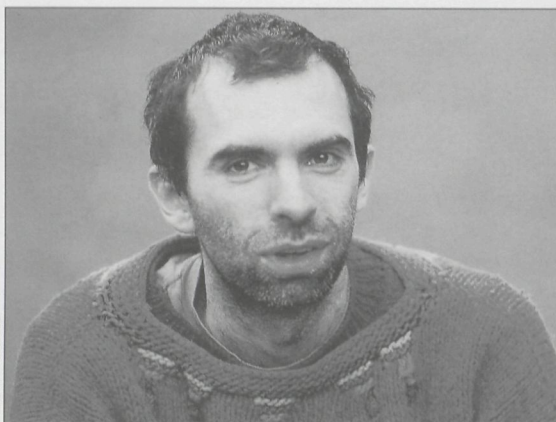
Biobier 10

Milieubeleidsplan 18

Kunst aan de kust 29

■ Commentaar	2	■ Milieubeleid	
■ Internationaal		Ontwerp Milieubeleidsplan	20
Het bruine gevaar	3	■ Waterzuivering	
■ Dossier		Aquafin en de gemeenten	22
Alles kan beter	4	■ Gezondheid	
■ Dossier		En het slachtoffer is... uw kind	24
Boeren krijgen nieuwe toekomst	6	■ Energie	
■ Dossier		Elke week een nieuwe electriciteitscentrale	26
Botsing tussen Bio en Fair Trade	8	■ Economie	
■ Dossier		Groene fiscaliteit	28
Vrouwen weten nog niet waarom	10	■ Boek	30
■ Dossier			
Relaas van een omschakeling	12		
■ Milieuberichten	14		
■ Cartoon	16		
■ Consument			
Geen vuur zonder rook	17		
■ Mobiliteit			
Aan 200 km/h naar de bakker	18		

© Dirk Cleiren

© Corel

commentaar

Eind april vond in het Murcia in het Zuiden van Spanje een informele landbouwtop plaats. Ook België was daar aanwezig, onder meer met een delegatie van het Vlaamse ministerie van Landbouw. En het lijkt erop dat die delegatie zich daar gedragen heeft zoals elke goede Vlaamse toerist dat in het Zuiden van Spanje hoort te doen. Dineren op de playa, maar dan wel met biefstuk friet op het bord. Dus liefst met zo weinig mogelijk veranderingen op het aloude stramien. Waar was het in Murcia eigenlijk allemaal om te doen? Spanje had deze informele landbouwtop georganiseerd omdat de Europese

Biefstuk friet, por favor

Commissie haar landbouwbeleid wil herzien. De in Agenda 2000 geprogrammeerde hervorming van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid – die afloopt in 2007 – is immers volgend jaar halverwege haar voorziene termijn. Sommige lidstaten willen van die gelegenheid gebruik maken om het ook grondig te hervormen. Minder vervuiling, minder overschotten, een betere verloning voor het landschap- en natuurbehoud en eerlijker kansen voor ontwikkelingslanden vormen de inzet. Totnogtoe hebben de lidstaten slechts twee instrumenten ter beschikking voor de vergroening van hun landbouwbeleid: modulering en plafonering van Europese subsidies en eco-conditionaliteit. Via "module-ring" kan men bijvoorbeeld meer steun geven aan bedrijven met lagere veebezetting, terwijl de "plafonering" de steun per bedrijf kan beperken tot een bepaald niveau. Boven dat niveau wordt de steun afgetopt, waarbij de afgetopte steun extra kan ingezet worden voor de financiering van milieumaatregelen binnen de landbouw. Onder eco-conditionaliteit verstaan we het koppelen van inkomenssteun aan bepaalde ecologische criteria, zoals minder nitraatvervuiling. Maar in plaats van de informele landbouwtop aan te grijpen om de slagkracht van beide middelen te vergroten, heeft Vlaanderen besloten op de rem te gaan staan. Zo verklaarde Annemie Neyts mede namens Vlaanderen: "De eco-conditionaliteit mag in geen geval worden uitgebreid tot een verificatie van de voorschriften als voorwaarde voor het toekennen en uitbetalen van directe steunbedragen." Excuseer? Dus Vlaanderen vraagt om één van de middelen om een mens- en milieuvriendelijke landbouw te promoten niet verder uit te breiden? Tegelijkertijd wilde onze delegatie niet weten van een verregaande hervorming van het Europees landbouwbeleid. Over de nefaste exportsubsidies zwijgt men ook in alle talen! En over biologische landbouw, nochtans een actiepunt van de Vlaamse regering, geen woord. ¡Nada!

Het heeft jaren geduurd vooraleer Vlaanderen zelf zijn landbouwbeleid mocht bepalen. Maar wat voor zin heeft al dat communautair getouwtrek om meer bevoegdheden, als er nadien niets mee gedaan wordt? Hopelijk heeft de biefstuk friet de Vlaamse delegatie goed gesmaakt. Want voor de Vlamingen zelf, en vooral voor de landbouwers die voor duurzame landbouw kiezen, zal hij nog lang op de maag liggen.

COLOFON

MILIEURAMA - VENSTER OP HET VLAAMSE LEEFMILIEU
22-ste jaargang - verschijnt tweemaandijks
Magazine van Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen vzw

REDACTIE EN ADMINISTRATIE
Bond Beter Leefmilieu
Tweckerkenstraat 47 - 1000 Brussel
Tel. 02/282.17.20 - Fax 02/230.53.89
e-mail: hostmaster@bbly.be
<http://www.bondbeterleefmilieu.be>

ABONNEMENTEN
3,50 € (los nummer)
20 € (jaarabonnement)
50 € (steunabonnement)
40 € (abonnement buitenland)
Betaling kan op rekeningnummer 001-1475409-18 van Bond Beter Leefmilieu vzw.

COMBI-ABONNEMENTEN
Lidorganisaties van Bond Beter Leefmilieu kunnen hun leden een uiterst voordelig combi-abonnement van Milieurama aanbieden. Geïnteresseerd? Neem vandaag nog contact op met het BBL-secretariaat.

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER
Danny Jacobs
Tweckerkenstraat 47, 1000 Brussel

HOOFDREDACTEUR
Joris Gansemans

WERKTEN MEE AAN DIT NUMMER:
Esmeralda Borgo, Guy Bourgeois, Lode Conings, Charles De Buyser, Erika D'heyne, Mike Desmet, Joris Gansemans, Erik Grietens, Danny Jacobs, Ingrid Jongeneele, Dirk Knapen, Liliane Leflot, Bea Lootens, Bart Martens, Sophie Mestré, Johan Niemegeers, Lieve Vandeneede, Tineke Van Engeland, Wim Van Gils, Saar Van Hauwermeiren, Set Van Houdt, Dirk Van Regenmortel, Jan Verschooren

FOTO'S COVER
BBL, Guy Bourgeois

VORMGEVING EN DRUK
DECOM nv

COPYRIGHT
Overname van artikels wordt aanbevolen, mits bronvermelding en kennisgeving.

ADVERTENTIES
Adverteerders zijn verantwoordelijk voor de inhoud van de opgenomen advertentie.

PAPIER
Milieurama wordt gedrukt op niet-gebleekt kringloop-papier.
Gooi deze Milieurama niet zomaar weg! Geef hem door aan vrienden of geïnteresseerden. Volledig uitgelezen? Geef Milieurama dan een plaatsje bij het oud papier.

NIEUWE RECHTSE REGERING IN DENEMARKEN SNOEIT DRASTISCH IN UITGAVEN VOOR MILIEU EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Het bruine gevaar

Eind vorig jaar kwam in Denemarken een nieuwe, centrumrechtse regering aan de macht.

Samen met de extreem-rechtse Deense Volkspartij hebben ze de meerderheid in het parlement. In een aantal maanden hebben ze het groene paradijs van Europa veranderd in een bruine vlek. Vooral ontwikkelingssamenwerking en investeringen in energie- en milieubeleid hebben te lijden onder het nieuwe bewind.

Tekst: Joris Gansemans/Dirk Knapen

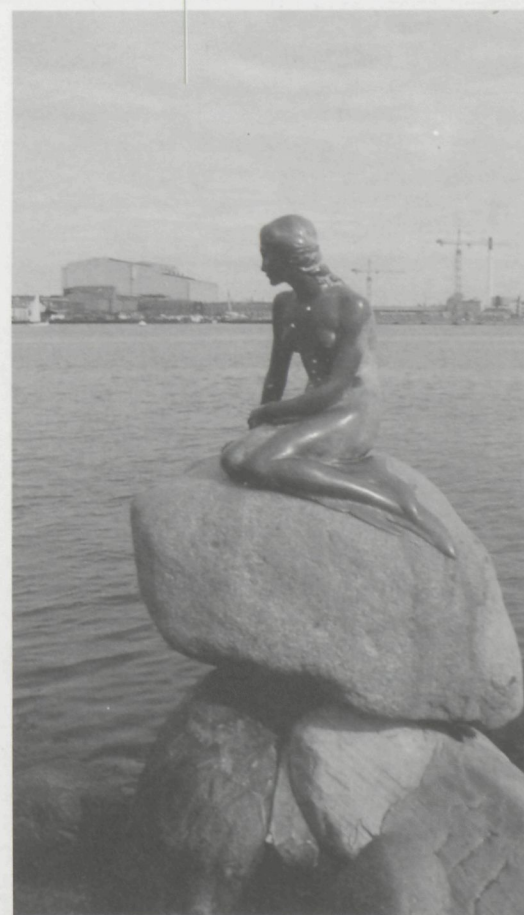
Net zoals tijdens de laatste presidentsverkiezingen in Frankrijk, waren onveiligheid en immigratie belangrijke thema's tijdens de verkiezingscampagne. Vooral de extremistische Deense Volkspartij maakte een breekpunt van de immigratiestop en de bestrijding van de criminaliteit, volgens hen veroorzaakt door vreemdelingen. Uit opiniepeilingen voor de verkiezingen bleek dat extreem rechts duidelijk aan een spectaculaire opmars bezig was in Denemarken. Dat moesten de traditionele partijen zien tegen te gaan. Vooral de partij van huidig premier Anders Fogh Rasmussen – Venstre, de Rechtse Liberalen – wilde stemmen afsnoepen van de Deense Volkspartij. Daartoe voerde Venstre campagne met affiches waarop jonge Palestijnen spuwend een rechtszaal werden uitgevoerd, terwijl ze de langste vinger aan hun rechterhand ostentatief lieten zien. Zo wilde de partij van Rasmussen duidelijk maken dat buitenlanders een gevaar betekenen voor de knusse Westerse maatschappij. Maar de campagne van Venstre is slechts ten dele geslaagd. De extreem-rechtse Deense Volkspartij behaalde toch nog 12 procent van de stemmen – net niet voldoende om hen in de regering te krijgen. Die eer werd voorbehouden aan de Rechtse Liberalen en de Conservatieven, al hebben die geen meerderheid in het parlement. Daarom zijn ze een coalitie aangegaan met extreem-rechts. Denemarken wordt nu dus bestuurd door een rechts-liberale regering, gesteund in het parlement door de extreem-rechtse Volkspartij. Voor de Groenen, die 20 jaar lang een meerderheid hadden in het Deense parlement, is het verkiezingsresultaat een slag in het aangezicht. Zij hadden tijdens een 20 jaar durende bewind Denemarken omgevormd tot een modelstaat, vooral op vlak van ontwikkelingssamenwerking en milieubeleid. Maar het Deense volk heeft – door te kiezen voor de rechtse regering – beslist dat pad niet langer te volgen. Al tijdens de eerste maanden van het nieuwe Deense bewind werd duidelijk welke richting die wil uit gaan. De regering Rasmussen verminderde bijvoorbeeld de fondsen voor ontwikkelingssamenwerking met de helft, ten voordele van de Deense gezondheidszorg en belastingverminderingen voor de industrie. De grootste klappen vielen echter in de groene sector. Eerst en vooral heeft de regering Rasmussen fel gesnoeid in de milieubewind-

tie. In het Deense Agentschap voor Milieubescherming verdwijnen 1 op 5 banen, terwijl in het Nationaal Instituut voor Energie 1 op 3 banen voor de bijl gaan. "Niet dat die mensen hun werk niet goed hebben gedaan," zegt de nieuwe, liberale minister van Leefmilieu Schmidt. "De nieuwe regering vindt gewoon dat het geld beter ergens anders in geïnvesteerd wordt." De gevolgen voor het Deense energiebeleid, dat nochtans toonaangevend was voor de rest van de wereld, zijn al meteen voelbaar. Zo werden drie van de vijf offshore windmolenparken geschrapt en is energiebesparing door bedrijven geen prioriteit meer voor de regering Rasmussen. Preben Maegaard, directeur van het Folkecenter for Renewable Energy is woedend: "Denemarken was jarenlang een voorbeeld voor de hele wereld. In drie maanden tijd zijn we onze koppositie kwijtgespeeld." Sinds de oliecrisis van 1973 heeft Denemarken bewezen dat het mogelijk is om grotendeels onafhankelijk te zijn van kernenergie en fossiele brandstoffen. Preben Maegaard: "Twintig procent van onze elektriciteit halen wij uit windenergie, dat is uniek in de wereld. Door de doorgedreven invoering van warmtekrachtkoppeling hebben de Denen een enorm efficiënt brandstofgebruik. En het progressieve Deense energiebeleid heeft ons land geen windeieren gelegd. Meer dan 25.000 mensen werken vandaag in de sector van de hernieuwbare energie. De Denen produceren de helft van alle windturbines in de wereld. Wij zijn wereldleider en dat mag niet verloren gaan." Voor Maegaard zijn echter de magere jaren aangebroken. De subsidies aan zijn Folkecenter for Renewable Energy zijn door de regering Rasmussen bijna tot nul teruggeschroefd, net zoals die voor heel wat NGO's in de milieusector. Het Groen Fonds bijvoorbeeld, wordt bijna volledig geschrapt. Tot voor kort financierde het Groen Fonds een groots project dat een link legde tussen burgers, NGO's en bedrijven, de Groene Gidsen. Ook het voortbestaan van Denemarkens oudste milieuvereniging (NOAH), de Deense Milieuraad en heel wat andere organisaties staat op het spel. Temidden van de kaalslag van milieu-instanties, heeft de jonge Deense regering toch een nieuw instituut opgezet, het "Deens Instituut voor Milieumetingen". Dat instituut moet ervoor zorgen dat de resterende investeringen in milieu "meer

milieu voor minder geld" opleveren. Op zich geen slecht initiatief, maar de aanstelling van de directeur van het instituut, Bjørn Lomborg, roept vele vragen op. Eerst en vooral heeft Lomborg, statisticus van opleiding, ervaring met management noch met leefmilieu. Ten tweede is hij de auteur van het boek "The Skeptical Environmentalist". In dit werk stelt hij, aan de hand van statistische analyses, dat het helemaal niet zo slecht gaat met ons leefmilieu. Alhoewel het boek veel weerklank heeft gekregen in de populaire pers, heeft de wetenschappelijke wereld zijn bevindingen volledig verworpen. Lomborg heeft heel wat data aangepast, bijgeknipt of weggelaten om zijn stellingen te staven. De aanstelling van Lomborg als hoofd van het nieuwe instituut is dan ook erg omstreden.

Ook internationaal kan de verbruining van Denemarken zijn effect hebben. Denemarken is namelijk voorzitter van de EU tijdens de internationale conferentie in Johannesburg, de opvolger van de conferentie van Rio in '92. Het zal de leider van de Europese delegatie zwaar vallen als voortrekker geloofwaardig uit de hoek te komen, wanneer hij net de uitgaven voor ontwikkelingshulp en duurzame ontwikkeling met de helft heeft ingekrompen.

Het Deens milieubeleid was jarenlang heel vooruitstrevend. Dat is nu voorbij.

LANGE TRANSPORTEN EN HOOG ENERGIEVERBRUIK TASTEN GELOOFWAARDIGHEID BIOLANDBOUW AAN

Alles kan beter

De verkoop van bio zit in de lift. Dat zien we overduidelijk bij het binnenstappen van de supermarkt. Op dit ogenblik zijn sommige producten zelfs enkel nog in bioversie te verkrijgen zijn. Zo zal je in Delhaize geen bespoten diepvriesworteltjes meer aantreffen. Het lijkt erop dat bio aan zijn definitieve doorbraak begonnen is. Tegelijk worden echter ook een aantal pijnlijke lacunes in het bio-lastenboek zichtbaar. De biosector is niet zo duurzaam als ze lijkt, zegt **Stefaan Claey**s.

Het moderne biobedrijf heeft niet veel meer te maken met de vroege pioniers, die uit idealisme de landbouw wilden hervormen. Nu zijn het economische overwegingen die bepalen of een bedrijf bio wordt of niet. Dat is positief omdat het bewijst dat de sector perspectieven biedt voor veel bedrijven. Maar tegelijkertijd zorgt dit er ook voor dat er steeds meer op het scherp van de snee gewerkt wordt. Bedrijven houden zich aan de bepalingen van het bio-lastenboek (de wettelijk vastgelegde productieregels van bioproducten), maar verder dan dat gaan ze niet. Alle milieuvriendelijke of diervriendelijke extraatjes komen onder druk te staan als de kosten in het bedrijf moeten gedrukt worden. Op die manier dreigen enkele typische trekjes van bio teloor te gaan. De bonte verscheidenheid van groenterassen en -soorten op het veld, elk met hun eigen eisen qua inzet van arbeid en machines, is bedrijfseconomisch niet meer haalbaar. Het kleinschalige en ambachtelijke maakt steeds

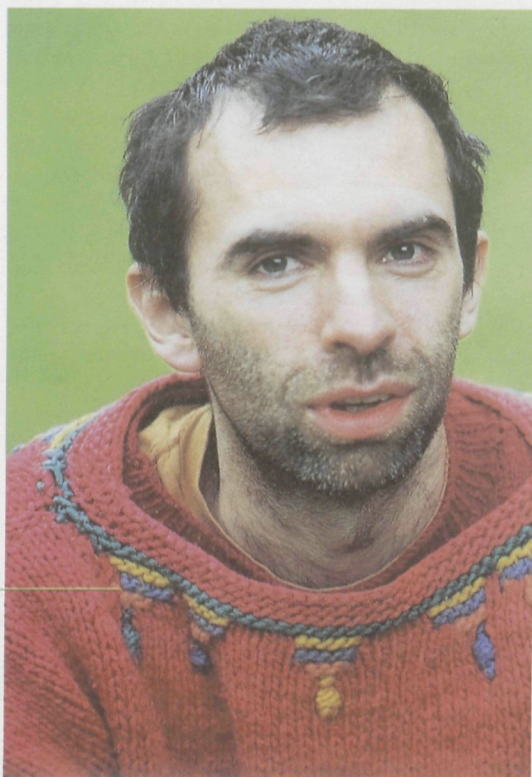
meer plaats voor producten die qua uiterlijk of verpakking niet meer verschillen van de gangbare producten.

Ook de eisen van de gangbare afzetkanalen zoals veiling en grootdistributie zorgen voor de nodige verschuivingen. Die verwachten van de boeren steeds meer eenvormige en grote loten, waardoor het kleinschalig gevarieerd bedrijf met een ruime vruchtwisseling niet langer 'past' in het systeem. De aangeboden hoeveelheden zijn daar immers niet groot genoeg en de productiekosten liggen er te hoog. De markt dwingt bioboeren steeds meer in de richting van grote teeltoppervlakten met dezelfde gewassen, wat eigenlijk indruist tegen de grondbeginselen van bio. Die willen namelijk de inzet van bestrijdingsmiddelen vermijden door een gevarieerd teeltplan waar plagen geen grote ravage kunnen aanrichten. Er is dus een automatische beweging aan de gang die bio minder duurzaam maakt naargelang ze verder doorbreekt in het gangbare circuit en ze verder aan belang wint. Toch is er aan het lastenboek voor de biologische teelt niets veranderd. Zaken die gisteren nog normaal en typisch 'bio' geacht werden, blijken gewoon niet voor te komen in het lastenboek en waren dus louter gestoeld op het enthousiasme en de overtuiging van de pioniers in de biosector.

Deze lacunes komen opeens duidelijk in beeld. Sommige zaken zijn opvallend zichtbaar, zoals de overvloedige verpakking van sommige bioproducten. Andere zijn dan weer minder zichtbaar maar misschien nog veel belangrijker door hun impact op het milieu. Denk bijvoorbeeld aan de groenten en fruit die uit de energieverlindende serre teelt of met vliegtuigtransport op ons bord terechtkomen. Dit opent natuurlijk al snel de discussie over de duurzaamheid van bio. Doe ik er werkelijk beter aan om de isomo-verpakte biotomaten te kiezen boven de gewone tomaten in bulk? Is het nu werkelijk zo milieuvriendelijk om die biologische ananas te kopen die helemaal per vliegtuig aangevoerd is uit de tropen? En hoe zit het eigenlijk met de arbeidsomstandigheden van die ananasplukkers? Allemaal (terechte) vragen waar de kritische consument mee worstelt. En dat is precies het type consument die bio wil bereiken. De biosector kampt met een groeiend probleem van geloofwaardigheid wanneer ze hierop geen antwoord kan bieden. Het gaat immers om vragen die betrekking hebben op dat wat bio zijn eigenheid en bestaansgrond geeft, namelijk de maatschappelijke meerwaarde en duurzaamheid.

Ondertussen staat ook de gangbare landbouw niet stil en worden de ergste uitwassen door schadelijke bestrijdingsmiddelen en dierenonvriendelijke technieken stilaan weggewerkt. De biosector moet dus eveneens verder kunnen evolueren in duurzame richting wil ze haar voortrekkersrol ten opzichte van de gangbare landbouw blijven vervullen.

Voor alle duidelijkheid: de Europese wetgeving op de biologische productiewijze scoort heel sterk op thema's als dierenwelzijn en het weren van natuurvreemde stoffen. Elk product dat als

© Dirk Cléren

Stefaan Claey: "Hoe grootschaliger de biologische landbouw wordt, hoe minder duurzaam ze te werk kan gaan."

dossier

biologisch op de markt gebracht wordt, moet voldoen aan deze wetgeving en moet gecontroleerd worden door een hiertoe erkende organisatie. Deze sluitende productieregels en de controle erop zorgen ervoor dat de bioproductie vandaag zonder twijfel de meest milieuvriendelijke en duurzame landbouwvorm is.

Hiaten in de wetgeving en het lastenboek

Ondanks de strikte controles en regels vertoont de wetgeving op de biologische productie hier en daar hiaten. In de eerste plaats is er het energieverbruik. Het lastenboek vertelt niets over energieverbruik. Toch komen er producten op ons bord waarvoor enorm veel energie verbruikt is om ze daar te krijgen. Denken we maar aan producten afkomstig uit verwarmde serres of producten die per vliegtuig aangevoerd zijn uit de tropen. Dergelijke producten zijn door hun hoge energieverbruik allesbehalve duurzaam te noemen, maar kunnen toch als biologisch verkocht worden. Het enige wat telt is dat ze aan de productieregels voldoen. Ten tweede is er het afval en de verpakkingen. De wetgeving legt geen beperkingen op qua gebruik van verpakkingen (Het Biogarantielabel – dat vrijwillig kan aangevraagd worden door elke bioproducent – gaat wel een stukje verder en verbiedt het gebruik van PVC als verpakkingsmateriaal). Individueel verpakte koekjes of bio-cola in blikjes, geen toonbeeld van milieuvriendelijkheid toch, het mag allemaal in bio. De individueel verpakte kroppen biosla in de supermarkten, waar velen zich aan ergeren, worden zelfs verplicht door de controleinstanties. Reden hiervoor is dat er geen vermenging zou kunnen plaatsvinden met niet-biologische kroppen sla. De consument moet de zekerheid hebben dat hij wel degelijk een biologische krop koopt in de winkel. Ook is er meer aandacht voor de sociale aspecten vereist. De biologische productieregels gaan niet in op de sociale aspecten van duurzaamheid, zoals de arbeidsomstandigheden of eerlijke handelsvoorwaarden voor de boeren. De inzet van kinderarbeid bij de pluk van theeblaadjes in Sri Lanka staat het verkrijgen van een biolabel niet in de weg. Ten slotte kunnen ook de bestrijdingsmid-

delen anders. De biologische landbouw maakt geen gebruik van chemisch-synthetische bestrijdingsmiddelen, maar laat wel het gebruik toe van (natuurlijk) koper, zwavel en pyrethrum, zij het in beperkte mate en/of enkel met een individuele toelating door de controleorganisatie. Toch wringt dit met de basisfilosofie van de biologische landbouw omdat die producten net zo goed schade berokkenen aan het milieu. Natuurlijke bestrijdingsmiddelen zijn niet per definitie minder schadelijk dan synthetische, al is dat in vele gevallen wel zo. Om consequent te zijn met haar claim van duurzaamheid, is de biosector het aan zichzelf verplicht om ook deze thema's ter harte te nemen en ook hierin een voortrekkersrol te spelen ten opzichte van de gangbare bedrijfsvoering. Hoe dat moet gebeuren is echter niet zo eenvoudig. Zolang bijkomende eisen niet vastgelegd zijn in de wettelijke productieregels zal de duurzame voorloper zichzelf economisch buitenspel zetten, omdat extra inspanningen doorgaans gepaard gaan met extra kosten. Dat is ten andere ook hét knelpunt van de biosector als zodanig: bio doet het duurzamer dan gangbaar maar breekt door zijn hoge kostprijs moeilijk door. Het vrijwillig opnemen van extra inspanningen zal binnen de sector dus op weinig animo kunnen rekenen, hoewel de sector als geheel er wel zou bij varen.

Moeten we dan binnen de bio evolueren naar een soort superbio (of "bio plus") met een dubbel of driedubbel biogarantielabel voor bedrijven die het sociaal en energetisch beter scoren? Allerm minst natuurlijk, want daarmee brengen we de consument nog meer in verwarring dan nu al het geval is. Om nog maar te zwijgen over het marktaandeel dat een dergelijk (nog duurder en nog marginaler) product zou halen: we splitsen op die manier immers de beperkte biomarkt nog eens in twee.

De oplossing ligt dus in een aanscherping van de productieregels als zodanig, zodat ze door elk

bedrijf moeten nageleefd worden. Dus hebben we het over de wetgeving of over het Biogarantielastenboek. Toch duikt ook hier meteen een tegenwerping op. Je kan niet zomaar de Belgische biowetgeving of het Belgische Biogarantielabel gaan aanscherpen, omdat in dit geval het Belgisch bedrijf morgen af te rekenen krijgt met concurrentie van een buitenlands product dat niet aan al die extra eisen moet voldoen. Een product dat in een ander land aan de biowetgeving voldoet kan immers zonder probleem ook op de Belgische markt als bio verkocht worden. Een aanscherping van de wettelijke normen moet dus minstens op Europees vlak gebeuren.

We kunnen alvast enkele suggesties meegeven over hoe zo'n aanscherping er zou kunnen uitzien. Allereerst moet het energieverbruik minder. Zo kan je in de serreteelt enkel gebruik maken van restwarmte of warmtekrachtkoppeling en moet er een minimaal isolatieniveau opgelegd worden. Daarnaast moet men afzien van vliegtuigtransport voor bioproducten. Op gebied van afval en verpakkingen moeten alle vloeibare en pasteuze producten in een retourverpakking. Ook de sociale aspecten mogen niet vergeten worden. De richtlijnen van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) moeten toegepast worden. Indien het van toepassing is kan men Max Havelaar label of gelijkaardige (Fair Trade) principes voor eerlijke handel invoeren. Bij de bestrijdingsmiddelen moet men het gebruik van zwavel, koper en pyrethrum afbouwen.

De consequentie van dit alles is een duurder maar duurzamer bioproduct. Het verlies aan concurrentievermogen zal goedge maakt worden door een betere geloofwaardigheid en een sterkere onderbouwing van het verhaal achter het product. De biosector en de wetgever moeten deze weg inslaan en de handen in elkaar slaan om te komen tot een stelselmatige uitbreiding van de biowetgeving. Stilstaan is immers gelijk aan achteruit gaan.

Week van de Biologische Landbouw

Van 10 tot 16 juni loopt opnieuw de Week van de Biologische Landbouw. Tijdens deze week kan je op bezoek bij biobedrijven, kan je biomaaltijden proeven of naar de biomarkt op het Brusselse Muntplein. De organisator van de Week van de Biologische Landbouw, het Vlaams Platform voor de Biologische Landbouw, hoopt zo meer consumenten in contact te brengen met biologische groenten, fruit, kaas en bier. Thema dit jaar is "biobrood en biologische granen". Het Platform zal zo proberen meer Vlaamse bakkers te overtuigen om biobrood te bakken. En meer consumenten aanzetten om biologisch brood te kopen. Voor meer informatie over de Week van de Biologische Landbouw, bel naar 02.282.17.20 voor een campagnemagazine, of surf naar www.bio10op10.be.

HERVORMING SUBSIDIEBELEID EU MOET LANDBOUW VAN DE ONDERGANG REDDEN

Boerenstiel nieuwe stijl

Tekst: Joris Gansemans/Bart Martens/Esmeralda Borgo

De Vlaamse landbouw verkeert in crisis, zoveel is duidelijk. De recente berichten over sociale drama's in de boerensector zijn daar niet vreemd aan.

Gestimuleerd door het Europese landbouwbeleid willen de landbouwers de productie almaar opdrijven en steken zich in de schulden. Komt daar nog eens bij dat ze geld moeten pompen om te voldoen aan allerlei milieunormen, die steeds strenger worden.

Een radicale hervorming van de Europese landbouwsubsidies is noodzakelijk om de boerenstiel te redden van de ondergang.

De huidige malaise in de landbouw komt grotendeels voort uit de schizofrene houding van de Europese Unie. Enerzijds legt die de strenge milieunormen op waaraan de lidstaten – en bijgevolg ook de landbouwers – moeten voldoen. Anderzijds stimuleert het Europees landbouwbeleid de boeren intensief en grootschalig te werken. Reden hiervoor is de politiek die Europa van bij haar ontstaan heeft gevolgd: "Voedselveiligheid voor iedereen." Na Wereldoorlog II werden de boeren in de meeste Europese landen aangespoord zoveel mogelijk voedsel te produceren. Daarvoor werden twee belangrijke instrumenten uitgewerkt: bescherming tegen goedkope invoer van buitenaf, en gegarandeerde prijzen. Vooral dit laatste zorgde voor enorme voedseloverschotten: boeren mochten produceren wat ze wilden, ze kregen er toch een vast bedrag voor. Om de melkplassen, boterbergen en vleesheuvels weg te werken besliste toenmalig Europees commissaris van Landbouw McSharry in 1992 de gegarandeerde minimumprijzen af te bouwen. In plaats daarvan kregen de landbouwers subsidies per hectare verbouwd gewas, of per kop (rond)vee.

Dat belette landbouwers niet om toch nog meer te gaan produceren, maar ook efficiënter, op grotere schaal en intensiever. Kwam daarbij dat graanver-

vangers – vooral soja – vrij verhandelbaar waren op de Europese markt, dus zonder importheffingen. Al die factoren werkten de groei van de intensieve, grondloze veehouderij in de hand, aangezien goedkoop geïmporteerd veevoeder volop te verkrijgen was. Die veeveelt concentreerde zich vooral rond havengebieden – Vlaanderen, Nederland, Denemarken en Bretagne.

Toch bleven bij de hervormingen in 1992 de subsidies voor een aantal landbouwproducten onaangepast. Zo bleef – en blijft – de EU landbouwers een minimumprijs garanderen voor granen, met overproductie als gevolg. Omdat de prijs van het Europese graan te hoog ligt, is het verdwenen uit de veevoeders. In de plaats gebruiken veevoederfabrikanten momenteel goedkopere soja, geproduceerd in landen als Brazilië en Thailand. In 1992 leidde dat tot de waanzinnige situatie dat er een import was van meer dan 50 miljoen ton graanvervangers, terwijl er 40 miljoen ton graan zwaar gesubsidieerd de EU verliet. Dit alles heeft zo zijn gevolgen voor het leefmilieu. Door de intensivering van de landbouw rond de havengebieden – vooral de kweek van pluimvee, varkens en runderen – komen er lokaal enorm veel nitraten in het oppervlakte- en grondwater terecht. Die nitraten vervuilen rivieren en ecosystemen en maken het grondwater ondrinkbaar. Hier zien we een zware discrepantie tussen het Europese landbouwbeleid en het Europese milieubeleid. De politiek die geleid heeft tot de intensifiëring van de landbouw, maakt dat diezelfde landbouw nu in aanvaring komt met de nitraatrichtlijn. Die stelt namelijk dat het oppervlakte- en het grondwater slechts een beperkte concentratie aan nitraten mogen bevatten. Ook moeten fragiele ecosystemen beschermd blijven tegen eutrofiëring, een teveel aan voedingsstoffen zeg maar. Enerzijds is er dus de politiek die de landbouwers aanzet tot het intensiveren van de productie. Anderzijds bestraft Europa met strenge milieunormen diezelfde landbouwers wanneer ze intensief te werk gaan. Het Europees landbouwbeleid creëert nog een ander probleem. De intensieve veehouderij kan enkel draaien op de goedkope import van veevoeder uit ontwikkelingslanden. Daardoor produceren de lokale boeren veel meer exportgewassen dan gewassen voor lokale consumptie. De vraag naar voedsel in deze ontwikkelingslanden wordt slechts ten dele ingelost, ten voordele van voer voor onze varkens en kippen. Verder zorgt de kweek van voedergewassen voor uitputting van de lokale bodems, want alle nutriënten uit de bodem worden met het veevoeder uitgevoerd. Na consumptie door onze varkens of koeien, komen die nutriënten onder vorm van excrementen terecht in ons oppervlakte- en grondwater. Gevolg is dat wij hier met een enorm nutriëntenoverschot zitten, terwijl dus in de producerende landen de bodem langzaam maar zeker uitgeput geraakt.

Ook op een andere, meer pijnlijke manier laat het Europese landbouwbeleid zich voelen in de ontwikkelingslanden. Om de Europese boeren te verzekeren dat ze hun producten aan de gegarandeerde prijzen verkocht krijgen, geeft de EU vaak subsidies om die producten te exporteren. Zo komt het dat onze

BBL-Archief

Schaalvergroting duwt kleine boeren uit de markt en leidt tot overproductie van bepaalde gewassen, zoals granen.

dossier

© Kristel Peeters

In de toekomst boeren moeten beloond worden voor landschapszorg

voedseloverschotten aan bodemprijzen in ontwikkelingslanden te koop worden aangeboden. Dat verstoort de markt ginds, waardoor lokale boeren uit de markt geprijsd worden. Maar ook omgekeerd zorgt het Europese landbouwbeleid voor een verstoring van de markt. Door hoge importheffingen voor voedselproducten van buiten de EU, kunnen veel ontwikkelingslanden hun producten niet afzetten op de Europese markt. Dat beperkt hen fel in hun economische ontwikkeling. Inmiddels heeft de Europese Commissie besloten importbelemmeringen voor de 48 armste landen op te heffen. Voor suiker en rijst, essentiële exportproducten voor een aantal van deze landen, geldt dit echter pas vanaf 2009.

Het Europees beleid ter bescherming van de Europese boer, gaat dus ten koste gaan van de Europese natuur en van de landbouwers in de landen buiten de EU. Nochtans bestaan er oplossingen voor de huidige crisis in de landbouw. Momenteel gaat 40 miljard euro landbouwsubsidies naar marktondersteuning, verhoogde productie en inkomenssteun aan de landbouwers. Dat is 90% van het totale landbouwbudget. De overige 10% van het budget gaan naar duurzame vormen van landbouw of landschapsonderhoud, via steun voor plattelandontwikkeling. De verhouding 90/10 (90% klassieke landbouwsteun, 10% steun aan Plattelandontwikkeling) zou op termijn beter worden omgedraaid. Zo pleitten WWF, het Europees Milieubureau en Birdlife International onlangs voor een versteviging van het Programma Plattelandontwikkeling tijdens de bijeenkomst van de Europese landbouwministers in Murcia, Spanje. Een drastische ommezwaai in de politiek van de EU zal niet zonder gevolgen blijven. In de resterende landbouwsteun "oude stijl" zouden reserves blijven om in geval van catastrofes (zoals de dolliekoeienziekte) ter hulp te komen. Een beperkte vorm van directe inkomenssteun aan de landbouwers kan uit deze pot gehaald worden, mits toepassing van eco-conditionaliteit. Toch zou binnen dit nieuwe systeem het principe van de voedselveiligheid niet geschonden worden. Indien de vraag stijgt – bijvoorbeeld door schommelingen van de prijzen op de wereldmarkt – zullen de boeren opnieuw meer kunnen gaan produceren. Maar de gesubsidieerde overproductie, die verdwijnt wel.

Waar gaan de boeren hun geld dan wel vandaan halen? Wanneer zij buiten hun normale landbouw

ook aan landschapsontwikkeling of natuurbeheer doen, zullen ze extra geld krijgen, afkomstig uit de sterk gegroeide pot Plattelandontwikkeling. Landbouwers die gebruik maken van de mogelijkheden die door het Programma Plattelandontwikkeling worden geboden, moeten hun activiteiten drastisch veranderen. Zij zullen steun krijgen om opleidingen te volgen, zodat ze hun activiteiten kunnen uitbreiden. Tegelijkertijd worden ze gestimuleerd om nieuwe afzetmarkten te ontwikkelen en hun activiteiten te diversifiëren bijvoorbeeld via hoefvetoerisme en lokale productie en verkoop. Door opnieuw meer op de boerderij zelf te gaan verkopen, kan de landbouwer een betere prijs voor zijn product krijgen. Momenteel gaan tussenhedelaars en winkels met de hoofdbrok van de inkomsten van de landbouwproducten lopen. Bij verkoop op de boerderij wordt de boer – net zoals vroeger – opnieuw handelaar. Zo zal hij meer geld krijgen voor zijn waar. Ook gaan de landbouwers zich binnen het programma plattelandontwikkeling meer en meer moeten richten op het instandhouden van natuur en landschap. Naast hun taak als producent van voedsel, zullen ze dus ze ook behoeder worden van het landschap. Ze gaan zich bezighouden met het aanleggen van hagen en poeltjes, met het planten van hoogstamboomgaarden of met het onderhoud van veldwegels. Voor elk van die activiteiten zullen ze subsidies krijgen. Dat is ook niet meer dan normaal: behoud en ontwikkeling van het landschap moet beloond worden door de maatschappij. Die maatschappij zal de boeren ook op een andere manier belonen. Wanneer het platteland aantrekkelijker wordt, zal het lokaal toerisme toenemen. Dit zal met zich meebrengen dat de verkoop op de hoeve zal stijgen, terwijl ook het hoefvetoerisme – overnachtingen op de boerderij – zal toenemen. Hierdoor zullen de inkomsten van de landbouwers gaan toenemen. Kortom, de taak van de landbouwers zal niet langer enkel bestaan uit het produceren van massale hoeveelheden voedsel. In de toekomst gaan ze ook de gastheer en de behoeder van het platteland worden en daar nog eens geld aan verdienen ook. Europa moet dan wel garanderen dat de steun voor plattelandontwikkeling daadwerkelijk aan dergelijke duurzame vormen van landbouw en landschapsbeheer gaan. Projecten moeten aan een aantal minimum criteria voldoen. Daarom moeten initiatieven eerst aan een duurzaamheidstoets worden onderworpen, vooraleer subsidies kunnen worden uitbetaald.

Nog niet zover

Uiteraard zijn we nog mijlenver verwijderd van dit ideale toekomstscenario. Hoewel het voor zowel landbouwers, milieu en het platteland in haar geheel een grote stap voorwaarts zou betekenen, is nog niet iedereen overtuigd van de voordelen van de omschakeling van intensieve naar extensieve landbouw. Ook zal de EU haar politiek radicaal moeten veranderen, iets wat niet van vandaag op morgen zal gebeuren. Toch kan er op korte termijn in Vlaanderen iets veranderen. Sinds 2000 voorziet de EU namelijk de mogelijkheid productiesteun te koppelen aan milieuvorwaarden, de zogenaamde eco-conditionaliteit. Samengevat komt eco-conditionaliteit hier op neer: landbouwers kunnen pas een beroep doen op subsidies voor hun productie, wanneer ze voldoen aan bepaalde milieueisen. Die kunnen gaan van beperkte bemesting, de keuze van rassen en variëteiten die minder pesticiden nodig hebben tot het planten van bodembedekkers. Alhoewel sommige lidstaten van de EU al de mogelijkheid hebben het instrument eco-conditionaliteit toe te passen, heeft Vlaanderen dat totnogtoe volledig genegen.

Het ideale scenario: biologische landbouw

Dé ideale oplossing voor het landbouwprobleem blijft een grootschalige omschakeling naar biologische landbouw. Zo'n omschakeling heeft vooral voor het milieu grote voordelen. Eerst en vooral blijft de vervuiling door nitraten beperkt. Dat komt vooral door de extensieve kweek van vee: in een biologische boerderij lopen veel minder dieren per oppervlakte dan in een gangbare boerderij. Ook trachten bioboeren het gros van hun veevoeder zelf te kweken. De uitwerpselen van de eigen dieren kunnen dus gebruikt worden om de velden te bemesten, waardoor de kringloop gesloten wordt. Eveneens heeft de biologische boerderij een minimale uitstoot van pesticiden. Biologische landbouw heeft niet alleen een veel kleinere impact op het leefmilieu, ze bespaart de maatschappij ook heel wat kosten. Zo zullen de kosten voor de zuivering van drinkwater enorm dalen, aangezien het net pesticiden en nitraten zijn die de grootste problemen veroorzaken in waterzuiveringsstations.

De Vlaamse overheid heeft in haar Actieplan Biologische Landbouw vooropgesteld dat tegen 2010 exact 10% van alle landbouwgronden in Vlaanderen biologisch moeten zijn. Tot op heden – na drie jaar werking van het actieplan – is nog maar 0,63 percent van het landbouwareaal biologisch. Om de oorspronkelijke doelstelling te behalen, zullen zowel overheid als landbouwers heel wat extra inspanningen moeten leveren. Ook hier kan een forse verhoging van het budget voor Plattelandontwikkeling soelaas brengen, gezien ook subsidies voor biologische landbouw hieronder vallen. En die subsidies zijn broodnodig aangezien nieuwe biolandbouwers de eerste jaren na de omschakeling heel wat investeringen moeten doen.

Het vak landbouwer, zoals we dat vandaag de dag nog kennen, staat op het punt te verdwijnen. Wanneer het Europese landbouwbeleid grondig zou worden omgevormd – in het voordeel van de plattelandontwikkeling – zal het beroep van boer er totaal anders gaan uitzien. De boeren geraken hun inkomsten niet kwijt. Ze gaan alleen minder moeten investeren in machinerie, stallen en chemische producten. Daarbovenop gaan ze – als behoeders van het landschap – de appreciatie van de hele maatschappij verkrijgen. Wat belet hen om hun machtige lobbymachine in te schakelen om dit te bepleiten voor de Europese Commissie? De landbouwers zelf kunnen er alleen maar wel bij varen. ■

VIJF IDEEËN ZULLEN IN 2004 EEN NIEUW LICHT BRENGEN IN DE WERELD IS ÉÉN HIERVAN HET UWE ?

Zonder nieuwe ideeën kent de mensheid geen vooruitgang. Zonder financiële steun, blijven zelfs de beste ideeën gewoon een idee, meer niet. Reden waarom sinds 1976 de Rolex Awards for Enterprise individuele personen eert die op het vlak van kennis grenzen verleggen of die bijdragen tot verbetering van de levensomstandigheden op onze planeet. **Rolex is nu op zoek naar kandidaten voor de "Rolex Awards for Enterprise 2004"** : heeft U een project dat innoverend is en dat vastberadenheid en verbeelding uitstraalt, dan bent U de persoon die we willen leren kennen. Van wetenschap tot

technologie, van exploratie en bescherming van het milieu tot bewaren van het culturele erfgoed, op al deze vlakken zal een internationale jury op zoek gaan naar buitengewone en miskende personen die een buitengewone aanpak hebben. De vijf deelnemers die de meest opvallende projecten voorstellen, ontvangen elk US\$ 100.000 en een gouden Rolex chronometer. Bent U geïnteresseerd en wenst U verdere inlichtingen of een inschrijvingsformulier, raadpleeg dan even onze website op www.rolexawards.com

Info België : 03/ 288 69 45 of 04/ 365 75 77
E-mail : m.vds@skynet.be

Perpetual Spirit

DURE AUDITS VERHINDEREN DOORBRAAK OFFICIËLE CERTIFICATIE BIOLABELS IN HET ZUIDEN

Botsing tussen Bio en Fair Trade

Biologische landbouw is geen privilege voor rijke, bezorgde consumenten uit het Westen. In ontwikkelingslanden kan biolandbouw voedselzekerheid bieden voor de plaatselijke bevolking, vooral door de onafhankelijkheid van pesticiden en dure zaden. Maar het huwelijk tussen bio en Fair Trade is niet enkel rozengur en maneschijn, vindt **Marc Bontemps** van Oxfam Wereldwinkels.

Een paar jaar geleden maakte ik een praatje met een oude Guatemalteekse koffieboer. Ik vroeg hem waarom hij was overgeschakeld op bioteelt. Hij vertelde me over zijn verleden.

"Ik ben van jongs af opgegroeid in de koffie. Vroeger was alles natuurlijk. *Orgánico* zoals ze nu zeggen. Ik herinner me nog dat de chemische mest hier werd voorgesteld. En toen kwamen *promotores* ons uitleggen dat we beter op andere koffiesoorten overschakelden. Ze hadden dat geleerd op cursussen van Amerikanen. We zouden meer oogsten en meer verdienen."

"En zo rooiden we onze koffiestruiken en plantten we nieuwe, begonnen we mestkorrels te gebruiken en pesticiden. De *promotores* vertelden ons dat we de andere bomen op onze velden moesten rooien. Die namen toch maar plaats in, en behoeften onderhoud. Koffie, niets dan koffie moest het zijn. We vonden dat vreemd want koffiestruiken zijn schaduwplanten, maar dit was nieuw en zo moest het blijken. Ik moet zeggen dat we tevreden waren over het resultaat: onze oogsten en onze opbrengsten stegen. Het was een goeie tijd. Maar toen begonnen de prijzen van de chemicaliën te stijgen. We moesten alsmat meer producten gebruiken, van steeds weer nieuwe en duurdere merken. Er kwamen jaren van lage koffieprijzen en als we het allemaal optelden, verdienden we nog nauwelijks wat. En toen kwamen hier opnieuw *promotores* en mensen uit Amerika. Ze vertelden ons dat we verkeerd bezig waren: weg met die chemicaliën, compost maken, opnieuw schaduwplanten planten, terrassen aanleggen, ... als we zo zouden werken, zou onze koffie "*orgánico*" zijn en zouden we er een betere prijs voor krijgen... We hebben dit advies gevolgd, niet omdat het van geleerde gringo's kwam, maar omdat we terug aanpikten bij hoe Moeder Aarde het wil."

Inderdaad: bio in de derde wereld is terug naar de roots gaan. Niet uit nostalgie maar uit noodzaak, omdat voor de meeste kleine boeren de chemische pakketten die samengaan met "moderne landbouw" onbetaalbaar zijn. Bio is anderzijds geen retour naar het verleden omdat met de

nieuwste technieken van de biolandbouw rendement, opbrengsten en risicospreiding in de buurt moeten komen van hetgeen de reguliere handel presteert.

Biolandbouw betekent enerzijds meer werk op het veld (met wieden, snoeien en oogsten), meer voorbereiding (op cursus gaan, composteren, preventief insecten bestrijden), meer administratie (want certificeerders vragen om alle in- en outputs in schriftjes bij te houden). Anderzijds is het risico voor misoogsten vaak groter en zijn de opbrengsten per hectare meestal kleiner. Het is dus niet meer dan billijk dat voor bioproducten wat meer wordt aangerekend. Bij Oxfam-Wereldwinkels hebben we het over 10 à 20%. De consument krijgt er een beter en natuurlijker product voor in de plaats én de wetenschap dat grond(water), lucht en omgang bij de producenten proper blijven.

Is het dan allemaal rozengur en maneschijn met bio en fair trade? Op verschillende vlakken moet er beslist nog heel wat gebeuren.

Voor de kosten van de biocertificering zijn een groot probleem. Ik durf hier zelfs gewagen van een "eco-imperialisme". Vanuit het Noorden worden normen opgelegd en certificeerders uitgestuurd die het te velde in het Zuiden allemaal eens gaan opvolgen en controleren. Aan consultantarieven die doen duizelen en het voor kleine producenten vaak onmogelijk maken de certificatie te bekomen. Zo hebben we bij Oxfam-Wereldwinkels verschillende producten die in feite op organische leest geschoeid zijn zonder dat we het kunnen afficheren omdat de certificering gewoon te duur zou uitvallen. Andere producenten voor wie de stap naar gecertificeerde bioproductie klein is, zetten hem niet omwille van te hoge certificeringskosten. De enige structurele oplossing voor dit probleem is een netwerk van Zuidelijke certificeringsorganisaties uitbouwen.

De vraag wordt me al eens gesteld wat ik verkies: een biosinaassap of een sap van eerlijke handel. Als ik vergelijk waar het sap vandaan komt, van een grootschalige Braziliaanse sinaasplantage waar niet zo nauw wordt gekeken naar de rechten

van de werknemers of een coöperatie van kleine citrusboeren die het geld niet hebben om te spuiten, dan is voor mij de keuze snel gemaakt. Op termijn moeten we hier komen tot het stap voor stap integreren van sociale criteria in de biocertificatie. Omgekeerd is het zo dat de aandacht voor meer duurzame productiewijzen reeds is opgenomen in fair-tradecriteria.

Blijft de vraag of het wel zo ecologisch verantwoord is om producten van dagelijkse consumptie de helft van de wereld rond te voeren. Met koffie of cacao kan je moeilijk anders omdat deze gewassen niet in onze klimaatzones groeien. Maar appelsienap of wijn... die kunnen toch ook uit Spanje of Italië (of Israël!) komen? Voor wijn kan gerust de ecobalans gemaakt worden: een vergelijking tussen een vrachtwagen met 20.000 flessen die uit Italië over de Alpen naar hier vervoerd wordt versus 20.000 flessen op een boot tussen Chili en Antwerpen. Idem met het fruitsap dat in de praktijk geconcentreerd uit Florida of Brazilië of Cuba wordt aangevoerd.

Laat me besluiten met de stelling dat eerlijke handel ook en vooral te maken heeft met kleine boeren die we willen steunen om sterker te staan op hun plaatselijke markt. Daar kunnen we met Oxfam-Wereldwinkels een mooi palmares rond voorleggen. Ook dat is een kwestie van eerlijke handel, duurzaamheid en... back to the roots. ■

Bio in de derde wereld is terug naar de roots gaan. Niet uit nostalgie maar uit noodzaak.

NIETTEGENSTAANDE BIOLOGISCHE BIEREN VOLOP TE VERKRIJGEN ZIJN IN GROOT-
WARENHUIZEN EN BIERHANDELS BLIJFT DE GROTE DOORBRAAK VOORLOPIG UIT

Vrouwen weten nog niet waarom

Tekst: Guy Bourgeois

De vruchten van de biologische landbouw kunnen wonderlijke gedaanten aannemen. Gedaanten die passen in een bierglas bijvoorbeeld. Biologische brouwers zorgen ervoor dat je sinds enkele jaren kan genieten van milieuvriendelijk bier. De grote brouwerijen houden zich nog op de vlakte, enkele kleinere hebben de sprong al gewaagd. Met wisselend succes, want biobier maakt voorlopig geen grote sier.

"Biobier is een meeloper en we doen er ook niets speciaals voor. De omzet van de maand januari bedraagt 200 euro, dat is niet veel hé?" Connie De Smet van Bioservice, leverancier van bioproducten aan zo'n zevenhonderd natuurvoedingswinkels, spreekt klare taal. "Twee jaar geleden begonnen we met de distributie van Bio Dentergems Witbier maar die zijn abrupt overgeschakeld van handige six packs op bakken en losse flesjes. Dat stuurde de rotatie in de war en we zijn dan op zoek gegaan naar een alternatief. Spijtig, want dat bier deed het wel goed. Momenteel verkopen we het Nederlandse Kik, een licht bier, bijna tafelbier, aan enkele winkels in het Antwerpse en in de grensstreek." Zijn alcoholische dranken eigenlijk populair bij bewuste biologische consumenten? "Bio en alcohol is een combinatie die lang taboe is geweest. Drie jaar geleden was er nog een hetze toen een biologisch receptenboekje gewag maakte van een scheutje alcohol. Ook nu nog zijn er winkels die alcohol weren, maar het tij lijkt toch te keren. Vooral dan in het voordeel van wijn en typische vrouwendrankjes zoals likeur, die in cadeaupriodes nogal eens verkocht worden. Maar bio en bier, dat blijft iets speciaals." De gemiddelde biologische consumenten zijn vrouwen. Misschien drinken die liever iets anders dan bier? Feit is dat het aanbod in natuurvoedingswinkels sober is. Hoe bekend zijn biobieren eigenlijk, en wie zit er op te wachten?

Cafébazen alvast niet. De cafébaas van de Dulle Griet in Gent heeft 250 speciale bieren op de kaart staan, maar geen enkel biobier. "Er is geen vraag naar, dus gaan we het ook niet aanbieden. Bio heeft ook geen aantrekkelijk imago, veel mensen beschouwen bio als iets voor zieke mensen (sic). En als je ziek bent, ga je niet op café om pintjes te drinken. Bier wordt geassocieerd met plezier en vrijheid, de zorgen worden eventjes vergeten, het is niet het moment om op je gezondheid te letten." Bij uitzondering vind je al eens een biobier op café, maar een trend lijkt het niet te worden. Het grote publiek ligt (nog) niet wakker van 'biologisch' en bierdrinkers hebben al zo'n ruime keuze, dat biobieren maar moeizaam een positie kunnen verovert tussen al dat lekkers.

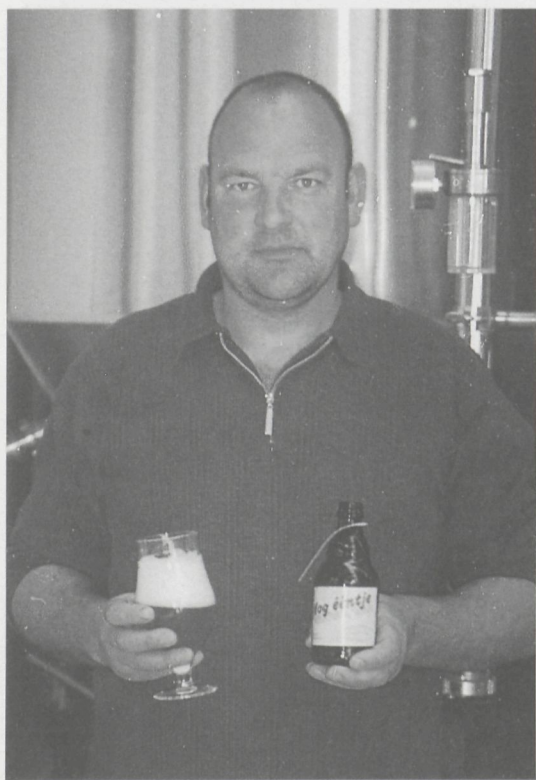
Biologische grondstoffen

Wat is biologisch bier? Het grote verschil met gewoon bier is het gebruik van biologische grond-

stoffen: biologische hop, biologische mout en biologische kruiden. De mout is de te vergisten suiker afkomstig van de granen (meestal gerst, soms tarwe). Om die vergistbare suikers om te zetten in alcohol en koolzuur gebruikt men gist, een ééncellig micro-organisme. De hop op zijn beurt geeft het bier zijn bittere smaak en geldt tevens als natuurlijk bewaarmiddel. De kruiden geven het bier zijn typische smaak. Biologisch water bestaat niet en wordt als dusdanig niet gecertificeerd, maar er bestaan wel waters van goede kwaliteit waar goede biobieren mee kunnen gebrouwen worden. Het hele productieproces, van de grondstoffen tot de pint, wordt gecontroleerd door Blik of Ecocert, de twee Belgische controleorganisaties voor biologische landbouw. Bier brouwen was al in het Oude Egypte aan zeer strenge regels gebonden. Een brouwer die bier van slechte kwaliteit durfde afleveren, riskeerde in zijn eigen vat verdrinken te worden. De controleurs van Blik of Ecocert houden het beschaafd, maar zien er streng op toe dat alles volgens de biologische regels verloopt. De hop, gerst en kruiden worden gekweekt volgens de principes van de biologische landbouw wat betekent dat er geen synthetische bestrijdingsmiddelen of kunstmest worden gebruikt, en dat het onkruid mechanisch wordt bestreden. Een milieuvriendelijke methode, want op gangbare hopplantages worden schimmels (meeldauw, witziekte) en ongedierte (luizen, rode spinmijten) vooral met pesticiden bestreden. Ook chemische additieven horen natuurlijk niet in biobier.

"Biologische grondstoffen voor bier zijn niet zo makkelijk te verkrijgen" vertelt Lorenz Lambrecht, verantwoordelijke productie bij brouwerij Riva in Dentergem. "Twee jaar lang zijn we op zoek geweest naar de juiste variëteiten hop en mout opdat de biologische versie van ons Dentergems Witbier een gelijkaardige smaak en aroma zou hebben. Vijf jaar geleden zijn we begonnen met de eerste onderzoeken. Er was een groeiende interesse in bioproducten en het leek een goed idee biologisch bier op de markt te brengen. Twee jaar later brachten we onze producten op de markt: een biologische variant van ons witbier en een bio pils voor de ecologische huismarken – private labels – van de grootwarenhuizen Delhaize, GB (Carrefour) en het Nederlandse Albert Heijn."

Voor een deel van hun biologische mout kwam Riva na lang zoeken bij mouterij Boortmalt uit Boortmeerbeek terecht. Boortmalt begon in '95 met de productie van biologische mout. Ze leveren aan Belgische en Franse brouwerijen, maar het blijft vooralsnog een klein percentage van hun bezigheden. Ze merken dat de vraag lichtjes stijgt, maar het zijn vooral kleine, artisanale brouwerijen die interesse tonen. Een moeilijkheid voor de mouterij is het vinden van biologische gerst. Die komt vooral uit Nederland en Duitsland en slechts voor een klein deeltje uit België. Voor een ander deel van hun biomout trekt brouwerij Riva naar Duitsland, waar ze ook alle biologische hop aankopen. In Vlaanderen is er alleen in de streek rond Poperinge een kleine

©Guy Bourgeois

Biobrouwer Patrick Naudts: "Mijn broer is brouwer en ik ben geïnteresseerd in gezond eten en drinken. De link was snel gelegd."

Vrouwen zijn de grootste afnemers van biologische producten. Misschien zijn zij minder geneigd die voorkeur door te trekken bij de aankoop van bier?

productie van biologische hop. Ook de kruiden die Riva gebruikt, komen uit het buitenland. Een Nederlandse leverancier zorgt voor biologische koriander en sinaasappelschil. In de brouwerij vindt men een mooi staaltje van de zogenaamde biologische cirkel: het draf, dat is het moutafval, wordt verkocht als veevoeder. Het draf van biobier belandt bij biologische geitenboeren.

De lancering van de biobieren viel samen met de dioxine- en Coca Cola-crisis, en de verwachtingen waren hooggespannen. Maar de verkoop slaakt en tot een echte explosie is het nooit gekomen. Lorenz Lambrecht ziet daarvoor twee redenen. "Ten eerste heeft bier een positief imago, het wordt sowieso al beschouwd als een natuurlijk product. Niet slecht voor onze gewone bieren natuurlijk. Ten tweede, dat is mijn persoonlijke mening, denk ik dat biofreaks minder bier drinken." Afgaande op de magere verkoop in natuurvoedingswinkels is dat niet ondenkbaar. De originele plannen om van het hele biergamma van Riva biologische versies te brouwen, blijven voorlopig dus netjes opgeborgen in de koelkast. "Bio Dentergems Witbier draait jaarlijks een omzet van 50 000 euro, leefbaar maar ook niet meer. In de private label -markt is er wel een lichte stijging te bemerken, vooral doordat de warenhuizen meer aandacht geven aan bioproducten." Vorig jaar brouwde Riva 60 000 liter biologische pils. Daarvan ging 45% naar Albert Heijn, 45% naar Delhaize en 10% was bestemd voor Carrefour.

Warenhuizen

Warenhuizen zijn dus wel degelijk geïnteresseerd in biobier. Bij Delhaize liggen er momenteel twee biobieren in de rekken, maar die zijn niet echt een succesverhaal. "Nog ééntje" geraakt niet van de grond. Een spijtige zaak, want het is een heel goed bier." Elise Dedeken, verantwoordelijke aankoop bieren voor Delhaize België, weet niet wat het is met die biobieren. "Er worden maar 21 bakken per week van verkocht in heel België, dat is

niet veel natuurlijk. Sinds de lancering, maart vorig jaar, heb ik het al driemaal vooraan in de rekken geplaatst. Ik geef het nog een kans tot het einde van dit jaar. Eerst dacht ik dat de combinatie alcohol en bio niet werkte, maar biologische wijnen verkopen wel goed en sinds kort hebben we zelfs een bio cognac in de aanbieding. Er moet iets anders aan de hand zijn." Met de Bio Pils (gebrouwen door Riva), sinds drie jaar in de rekken, gaat het gelukkig iets beter. "Daarvan verkopen we momenteel 66 bakken per week, toch al iets meer dan de eerste jaren. Het valt natuurlijk in het niets bij de verkoop van gewone bieren, dat kan je je wel voorstellen." Een proefproject in de Delhaize van Eeklo waarbij de biologische producten apart in de kijker worden geplaatst, lijkt de verkoop van biobier lichtjes te doen stijgen. Een nieuwe formule, maar Delhaize kijkt de kat nog even uit de boom.

Nog ééntje

"Nog ééntje" is misschien niet de meest swingende naam, maar je zult hem niet snel vergeten, nietwaar?" Patrick Naudts uit Lochristi is in de eerste plaats plantenkwaker, maar had zo zijn redenen om met 'Nog ééntje' van start te gaan. In het voorjaar van '97 stond hij samen met professor Jan Geuns van de KULeuven uitgebreid in de internationale belangstelling met een variant van de Stevia-plant. Deze plant bevat een caloriearme zoetstof die 300 maal zoeter is dan suiker, een zegen voor diabetici. De rechtbank dacht er anders over, verbood de verkoop en tot de dag van vandaag wordt de Stevia-plant door de Europese Unie nog altijd beschouwd als een 'novel food' dat uitgebreid op zijn voedselveiligheid moet getest worden. Patrick Naudts bleef zitten met 300.000 wonderplantjes die hem een zware financiële kater bezorgden. De kater wordt nu doorgespoeld met 'Nog ééntje', een blond bier van hoge gisting, 6,5 % alcohol, suikerarm én biologisch. "De bvba Stepaja, die ik samen met Jan Geuns had opgericht voor onze Stevia-plant, moest zien te overleven. Mijn broer is brouwer en ik ben geïnteresseerd in gezond eten en drinken. De link was snel gelegd." Brouwer Dirk Naudts gebruikt biohop, biomout en ook biozoethout dat het bier een lichtzoete smaak geeft. Door het gebruik van krachtige giststammen worden de suikers bijna volledig vergist (tot minder dan 0,3%), en het zoethout maakt het bier minder droog.

Patrick Naudts wil zijn lekkere bier alle tijd geven om bekend te raken bij het grote publiek. Bij Delhaize hebben ze dus nog even geduld en leverancier Haagland verdeelt het bier aan natuurvoedingswinkels in België en Nederland. De verkoop is nog niet denderend, Haagland bestelt halfjaarlijks een honderdtal bakken, bij Delhaize gaat het iets beter. Maar misschien is er beterschap op komst want sinds kort ligt "Nog ééntje" ook in het biologische filiaal van Colruyt in Kortrijk, Bio Planet. En daar is biobier graag gezien.

"De acht bieren in aanbieding doen het goed en we zijn druk op zoek naar andere, liefst Belgische, biobieren die we graag een kans willen geven." Martine Van Schoorissen, verantwoordelijke marketing voor Bio Planet, is tevreden over de verkoop van het bier. De biowinkel ligt in Kortrijk maar het hele gamma producten (3500) is ook te koop via internet. Bio Planet opende in augustus 2001 en de verkoop gaat in stijgende lijn. "Het was niet de bedoeling, maar onze eet-hoek die bij de winkel hoort is het geschikte decor voor een kennismaking met onze bieren. Mensen durven al sneller iets nieuws te proberen en ik denk wel dat dit onze verkoop in de hand werkt. De eerste drie maanden van 2002 hebben we 1800 liter bier verkocht." Een tevreden geluid dat we niet terughoren bij onze vraag naar de verkoop van biobieren in het gewone Colruyt-circuit. Sinds vier jaar verkopen ze biologische bieren en slechts één, Moinette Bio, heeft de harde wetten van vraag en aanbod overleefd. Bio Dentergems Witbier was een tijdje te verkrijgen maar is ondertussen geschrapt. Met een ruime keuze, aangeboden in het juiste decor, lijkt biobier dus een grotere kans te maken.

Biobier is een relatief jong product dat zich maar moeizaam een stevige positie kan verwerven tussen het enorme aanbod aan gewone bieren. De kleine brouwerijen hebben vaak niet de middelen om veel promotie te maken en voor consumenten van biologische producten, veelal vrouwen, is bier blijkbaar geen basisbehoefte. Toch verdienen biobieren onze aandacht, want ze zijn een lekkere en milieuvriendelijke verrijking van onze eeuwenoude biercultuur. Japanners moet je alvast niet meer overtuigen: op internet vind je een uitgebreide Japanse site die je moeiteloos de weg wijst naar de wereld van het Belgische biobier. ■

Biobierproeverij

Naar aanleiding van dit artikel over biobier organiseerde de redactie van Milieurama een biobierproeverij. Wij testten het biogamma van BioPlanet. Een proefpanel van kenners ('ik weet dat ik dronken ben'), leken ('ik voel me nuchter') en passanten ('ik heb mijn trein gemist') kwam tot volgende conclusies:

Saison Dupont Bio is het lekkerste bier, op de voet gevolgd door het smakelijke Nog ééntje. Blanche du Hainaut viel in de smaak van de witbierliefhebbers en ook Beersel verscheen nog eens op tafel voor een bisnummer. Kandidaten die jammer genoeg nooit de tweede ronde haalden: het Nederlandse Budels pils ("is dit een bierproeverij?"), Moinette Honingbier ("één slok per dag"), Biolégère ("een goede poging") en de trappist Kameleon ("één slok per jaar"). Conclusie van de proeverij: indien u beslist er zelf eentje te organiseren, nodig ons gerust uit. Voor biobier kan je terecht bij je lokale brouwer of je kan een bestelling plaatsen via de website van Bio Planet: <http://www.bioplanet.be/Bio.asp>

BIOBOEREN VERTELLEN OVER HUN KEUZE VOOR BIOLOGISCHE LANDBOUW

Relaas van een omschakeling

Tekst: Guy Bourgeois

Tegen 2010 moet tien procent van het Vlaams landbouwareaal biologisch bewerkt worden. Die doelstelling werd door de Vlaamse regering opgenomen in haar regeerakkoord. In 2001 was echter nog maar 0,63% van de landbouwgronden biologisch en er is een groeivertraging. Minder boeren zijn dus geneigd om de omschakeling te maken. Zij die het wel doen, weten waarom: "een kwestie van mentaliteit en verantwoordelijkheid".

"De vijver van mogelijke bioboeren is ver leeggevestigd. Ik vrees een beetje dat diegenen die bekomen zijn om het milieu al omgeschakeld zijn na de dioxinecrisis van '99". Luc Pauwels uit Ternat, zelf een overtuigd biologisch landbouwer, klinkt niet echt optimistisch: "Ik zie een duidelijke stagnering in het aantal kandidaten die willen omschakelen." Pauwels is bestuurslid van Belbior, de Vlaamse beroepsvereniging voor biologische boeren, en zijn biologisch landbouwbedrijf is momenteel één van de vijftien voorbeeldbedrijven van duurzame landbouw die aangesteld zijn door de Administratie Land- en Tuinbouw. Waarom de biolandbouw het dan niet zo goed doet? "Ik ben tevreden met campagnes als 10/10 voor de biologische landbouw (dat later dus onderschreven werd door de Vlaamse regering), maar ik vrees dat het streefdoel niet gehaald zal worden. Er zijn verschillende redenen, maar de

belangrijkste lijkt me de bewustmaking. De overheden, ook Europa, zijn tot nu toe de consument vergeten, de belangrijkste schakel in de keten. De consument moet duidelijk ingelicht worden over wat biologische landbouw precies is, wat de voordelen zijn. Een belangrijke rol van de overheid kan erin liggen duidelijk te maken aan de consument wat écht milieuvriendelijk is en wat niet. Zo moet er eens orde op zaken gesteld worden in de labels die gebruikt worden voor voeding. Tegenwoordig gebruiken bijna alle voedselproducenten termen als 'natuurlijk', 'traceerbaar', 'milieuvriendelijk', 'uw vertrouwen waard' als reclamestrategie, maar wat is dat waard? Die organisaties controleren hun eigen producten. Traceerbaarheid is wel een deel van de voedselveiligheid, maar garandeert niet dat de producten inderdaad milieuvriendelijk geproduceerd worden. Dat kan eigenlijk niet. Ook binnen de biosector wordt er gedacht aan een verandering in de keurmerken. Sommigen zijn er voorstander van naast het Biogarantielabel een extra label te voorzien voor producten die voldoen aan enkele bijkomende eisen. Korte keten - waarbij de productie dicht bij de consument staat en er dus minder transport nodig is -, een milieuvriendelijke verpakking en 'rechtvaardige handel' zijn pluspunten die in aanmerking komen." Er is nog geen overeenstemming, want de consument wil natuurlijk duidelijkheid en niet nog meer verwarring. "Ik sprak zonet van organisaties die zichzelf controleren en dat is in de biosector ook wel een pijnpunt. De controle-organisaties voor de biologische landbouw, Blik en Ecocert, worden grotendeels betaald door de bioboeren, hun eigen klanten dus. Laat dat niet de mogelijkheid open voor fraude? Bestaat het gevaar dan niet dat die controle-organisaties extra voorzichtig te werk zullen gaan? Ze zijn wel erkend door de overheid en de Europese Unie maar die zouden beter instaan voor de financiering van die organisaties zodat ze onafhankelijker kunnen werken. En, het mag gezegd, zelfs binnen de biosector is fraude niet onmogelijk, de traceerbaarheid is niet altijd 100%." Alles kan beter, maar het bedrijf van Pauwels is het bewijs dat biolandbouw leefbaar kan zijn. Klein begonnen besloot hij na een tijdje uit te breiden zodat hij zich meer op het echte boeren kon toelagen: meer oppervlakte gaf hem de gelegenheid zijn werk beter te organiseren en makkelijker investeringen te doen. Zijn bedrijf telt nu 16 hectaren en naast zijn hoofdteelt, bewaarwortelen, verbouwt hij ook bonen, pompoenen, korrelmaïs en zomergerst. De laatste jaren investeerde hij in een nieuwe loods en machines voor mechanische onkruidbestrijding zoals een wiedege en een onkruidbrander op LPG-gas.

Waarom zijn er eigenlijk zo weinig kandidaten voor de biolandbouw? "Biolandbouw is een kwestie van mentaliteit en verantwoordelijkheid. Soms is het om economische redenen begrijpelijk dat men niet omschakelt, maar in veel gevallen zou het door de premies juist wel voordelig zijn

De eerste twee jaar van de omschakeling zijn het zwaarst. Een daling van de productiviteit, zonder een verhoging van de prijs.

Meer boeren zouden gebruik moeten maken van de mogelijkheid om een omschakelingsplan te laten opstellen. De premies kunnen het proces economisch voordelig maken.

om met bio te beginnen. Meer boeren zouden gebruik moeten maken van de mogelijkheid om een omschakelingsplan te laten opstellen. Waar ik wel voor pleit, is om de hectaresten die nu gespreid wordt over vijf jaar, al de eerste twee jaren uit te betalen. Want die eerste twee jaar, waarin de producten nog niet als biologisch mogen worden verkocht, zijn voor de omschakelaar financieel het zwaarst."

Die eerste twee jaar schrikken inderdaad heel wat boeren af. In de landbouw gaat het momenteel zeer slecht en het is voor de meeste boeren niet het moment om risico's te nemen. Landbouwers krijgen in het algemeen te weinig geld voor hun producten. De graantelers bijvoorbeeld overleven alleen maar door de steun van Europa: de opbrengst graan per hectare is gewoon niet rendabel, en het zijn alleen de premies die hen rethouden. Voor Pauwels is de prijs van biologische producten dan ook geen gesprekstema: "De prijzen van bio moeten niet omlaag. De prijzen van gangbare producten moeten omhoog."

Landbouw moet weer leefbaar worden. Dat is ook het pleidooi van Peter Wirix en Els Caproens, een gelukkig getrouwd stel uit Zammelen. "Het familiebedrijf moet weer een kans krijgen" volgens Wirix. "Steeds meer mensen verliezen hun vertrouwen in de overheid en de consumptiemaatschappij en zien het biologische alternatief goed zitten. De bedrijven worden almaar groter en onpersoonlijker, er is monopolievorming en alleen de machtige, rijke mensen werken samen met de overheid, terwijl de gewone man als het ware gepaaid wordt met Big Brother. Dat is niet eerlijk meer." In maart vorig jaar begon de familie met de omschakeling naar biologische landbouw en de doelstelling is hoeveerverkoop en de rechtstreekse verkoop bij mensen.

De familieboerderij bestaat al veertig jaar en Els Caproens besloot samen met haar man het werk van haar ouders voort te zetten uit liefde voor het vak. Het is een gemengd bedrijf van 11 hectare waarvan ongeveer de helft wordt gebruikt als weide voor de 17 koeien en 20 schapen, en de andere helft als akker voor maïs en een speciale mix van zomergerst, zomerhaver, klaver, en gras. Die mix is het voeder voor hun koeien en schapen. Sinds maart vorig jaar zijn ze in omschakeling voor biologische landbouw, een beslissing ingegeven door "de zorg om een gezonde voeding." Peter Wirix heeft een bedrijf voor tuinaanleg, maar het is zijn droom binnen enkele jaren voltijs met de boerderij zijn brood te verdienen. Hij en zijn vrouw volgden allebei een A1-opleiding akkerbouw en veeteelt. Sinds het begin van de omschakeling zijn ze begonnen met het telen van aardappelen, en het is de bedoeling in de toe-

komst ook wat groenten (courgettes, bonen) te verbouwen. Ook bij de dieren is er een verandering: de koeien van het witblauwe ras worden vervangen door limousin koeien, die meer aan natuurlijke kalving doen (dus minder keizersneden). In de nabije toekomst worden loopstallen gepland, zodat de huisvesting diervriendelijker is.

De omschakeling verloopt vlot. Voor advies gingen ze te rade bij een bevriende biologische boer en in maart 2001 sloten ze zich aan bij de controle-organisatie Blik. Hen betalen ze jaarlijks een basisbedrag van 275 euro en een toelage per hectare, per koe en per schaap. Na de aanvraag kregen ze een lastenboek met de te volgen regels. Els Caproens is tevreden over de samenwerking met Blik: ze geven alle advies en steun waar om gevraagd wordt. Brengt de omschakeling naar biolandbouw ook veel technische veranderingen met zich mee? Volgens Wirix is de onkruidbestrijding het grootste probleem. "Aangezien alles mechanisch moet gebeuren, is er veel meer werk. Daarom zou het goed zijn als er een zaaimachine zou ontwikkeld worden die preciezer kan zaaien. Dan zou men makkelijker met de schoppen kunnen wieden i.p.v. met de handen. Zelf heb ik niet zo veel last van onkruid bij mijn teelten, maar in de suikerbietenteelt bijvoorbeeld is het bijna onmogelijk biologisch te boeren door die moeilijke onkruidbestrijding en de regel van teeltrotatie." Geen pesticiden en chemische bestrijdingsmiddelen in de biolandbouw dus, en bijgevolg zal de familie ook rekening moeten houden met een potentiële aardappelplaag: "Doordat we geen pesticiden gebruiken, kunnen we ons daar waarschijnlijk aan verwachten. Aardappelplaag is een schimmel die vooral welig tiert als het zwoel,

warm weer is. We proberen dat op te vangen door zo vroeg mogelijk te zaaien, zodat we ook vroeger kunnen rooien."

Ook Wirix en Caproens zien dat er binnen de biolandbouw nog zaken beter kunnen: "Wat wel zou mogen gebeuren is dat de overheid strenger toeziet op het hele productieproces, van grondstof tot eindproduct, want nu wordt er veel gesjoemeld. Het is toch onaanvaardbaar dat er bij Carrefour bijvoorbeeld producten worden verkocht met het Biogarantielabel, maar waar dan opstaat: voor 70% biologisch. Er zou veel strenger moeten gecontroleerd worden op de regels van het lastenboek" vertelt Els Caproens. Maar eigenlijk is er nog iets veel belangrijkers: "Boeren worden veel te veel afgeschilderd als milieuvervuilers. Het is wraakroepend dat er zo weinig respect is voor de landbouw, die toch de zelfvoorziening verzorgt. Het kan niet dat één van de basisbehoeften van de mensen, voedsel, altijd in een slecht dag- of cameralicht staat. Dat is niet gezond, dat vervreemdt de mensen. Ze zouden de kinderen op school niet alleen achter de computer moeten zetten, maar hen ook leren waar hun voedsel vandaan komt."

Sommige boeren hebben wel respect voor het milieu, en dat is direct de reden waarom de familie met biologische landbouw is begonnen: "De hele idee van de biologische landbouw is de bodem beter te verzorgen en de grond leefbaarder te maken. Bij gangbare landbouw wordt de bodem als medium gebruikt: de kunstmest is er voor de gewassen, niet voor de grond. Bij bio wil men het stikstofgehalte van de bodem verhogen door gebruik van klavers en andere groenbesters." Peter Wirix kent de juiste cijfers niet, maar is ervan overtuigd dat een goede bioboer evenveel kan produceren als een gemiddelde gangbare. De prijs van de producten zal hoger zijn, maar er zullen kopers genoeg zijn: "Gezonde voeding leeft onder de mensen. Steeds meer mensen worden zich bewust van het milieu."

De biosector groeit, maar niet zo snel als verwacht. Op vier jaar tijd vervijfvoudigde het biologisch bewerkte landbouwareaal, maar het is nog een hele klim naar de 10 % in 2010.

	1987	1997	1998	1999	2000	2001
Aantal bedrijven	66	107	128	172	231	253
Oppervlakte bio (ha)	417	820	1 126	2 723	3 393	4 026
Oppervlakte bio (%)	0,07	0,13	0,18a	0,44	0,55	0,63

milieuberichten

Samenstelling: Guy Bourgeois

ZEEBEWONERS VERKENNEN DE WERELD OP PLASTIC

Reuters - Zee-organismen als zeepokken, wormen en weekdieren gebruiken drijvend plastic als vlot om veel verdere afstanden af te leggen dan voorheen. Een onderzoek door David Barnes van het Brits Antarctisch Onderzoek, gepubliceerd in *Nature*, toont aan dat vele soorten voor hun omzwervingen menselijk afval verkiezen boven natuurlijk afval als vulkanische gesteenten, kokosnoten en hout. Ongeveer de helft van alle afval op zee is menselijk, en in Antarctica, waar geen bossen zijn om in natuurlijk drijfhout te voorzien, is dat meer dan de helft. De organismen die meeliften op het afval zijn niet alleen soorten als de zeepokken die zich gewoonlijk aan-

hecht aan de bodem van schepen. Er zijn ook onkruidachtige soorten die lijken op koudwaterkoralen, samen met meer gangbare soorten als weekdieren en tweeledigen.

Sinds miljoenen jaren heeft het zeeleven natuurlijk afval gebruikt om zich te verspreiden en nieuwe habitats te koloniseren. "De meeste van deze organismen konden zich verspreiden via hun larven," zegt Barnes "maar larven reizen voor relatief korte afstanden. Ze zouden niet in staat zijn gebieden binnen te vallen die te verschillend zijn van de streken waarin ze leven. Maar wanneer larven een reisje maken op plastic, hebben ze tijd om volwassen te worden, en als vol-

wassene kunnen ze makkelijker overleven in ruwere omstandigheden."

Menselijk afval verspreidt zich over alle wereldzeeën. Rond Antarctica is er weinig afval, maar het aandeel menselijk afval is hoog. Het continent zou bedreigd kunnen worden door de aanmerende zeesoorten omdat ook de globale opwarming van de aarde een bedreiging vormt en er weinig alternatieve habitats zijn voor vele soorten die op Antarctica huizen. Outsiders die er zich komen vestigen zouden kunnen profiteren van de warmere condities en de plaatselijke soorten vervangen, waarvan er vele uniek zijn op de wereld.

BABYSTOP IN FINLAND

Reuters - Finse vrouwen protesteren met hun baarmoeder tegen de plannen van de regering om een vijfde nucleaire reactor te bouwen. Vorig jaar startte op internet een petitie waarbij de vrouwelijke ondertekenaars beloven de volgende vier jaar geen kind op de wereld te zetten als het parlement niet afziet van haar plannen. Tot nu toe hebben een duizendtal vrouwen de petitie ondertekend.

Elina Venesmaki, één van de initiatiefnemers van de actie verklaart dat deze petitie volmaakt logisch is. "Deze vorm van protest is logisch omdat het onderwerp niet alleen onze generatie aanbelangt. We willen iedereen eraan herinneren dat het alle mensen aanbelangt, en niet alleen de industrie." Volgens de Finse industrie is er meer nucleaire capaciteit nodig om aan de groeiende vraag naar elektriciteit te voldoen en een vermindering in de uitstoot van broeikasgassen te bewerkstelligen. Tegenstanders zeggen dat de risico's te groot zijn en dat de kwestie van nucleaire afvalverwerking nog onbeantwoord is.

Venesmaki hoopt dat de petitie de leden van het parlement kan overtuigen om het voorstel van de regering, dat ten vroegste eind mei gestemd wordt, te kelderen. In 1986 was er een gelijkaardig actie toen 4000 Finnen beroep aantekenden tegen een nieuwe reactor in Finland na de catastrofe in Tsjernobyl. Toen stemde het Finse parlement in 1993 uiteindelijk tegen het plan.

Website petitie: www.valvomo.org/lakko

Stof tot nadenken in Zuid-Korea

The New York Times - In Korea heeft men er een nieuw seizoen bij: the season of yellow dust, het seizoen van het gele stof. Sinds enkele jaren wordt onder andere Zuid-Korea in het voorjaar overspoeld door grote stofwolken die komen aandrijven vanuit China. Het enige wat men kan doen is de stormen voorspellen. Oorzaak van de enorme stofwolken is de versnelde verwoestijning in China en een langdurige droogte die grote delen van Noordoost-Azië treft. In Seoel zijn metingen van 70 microgram stof per kubieke meter normaal gedurende de rest van het jaar. Duizend microgram is een bedreiging voor de gezondheid. In de loop van april dit jaar werden waarden opgemeten van 2070 microgram per kubieke meter. Volgens het Milieu Bescherming Agentschap van China, groeide de Gobiwoestijn tussen 1994 en 1999 met 20 000 vierkante mijl, en is haar grens nu al genaderd tot op een schampere 150 mijl ten noorden van Peking. Net als in West Afrika, waarvan weerexperten zeggen dat het 's werelds grootste bron van stof is, versnellen de milieuveranderingen in China door een teveel aan landbouw en begrazing, en de wijdverspreide vernietiging van bossen. Verschil met het stof van West-Afrika is dat het stof van de Gobi- en de Taklimakanwoestijn zich in het snel industrialiserende China vermengt met toxische industriële vervuiling, zoals arsenicum, cadmium en lood die een extra bedreiging voor de gezondheid vormen. Deze veranderingen maken dat in Peking de lente al langer synoniem is met ademhalingsproblemen. Doordat de stofwolken nu veel groter zijn, verspreiden ze zich de laatste jaren ook veel sneller naar het oosten waar ze het

De Koreaanse hoofdstad Seoel heeft te lijden onder stofstormen

Koreaanse schiereiland vervuilen.

De term 'gele stof' duidt op de kleur van het zand dat auto's en ramen bedekt. De kleur van de lucht is eerder een dik, scherp grijs dat de hoofdstad van Zuid-Korea, Seoel, soms in totale duisternis hult. De Koreanen beginnen zich dan ook te concentreren op de economische kosten van de stofstormen. Wat in het begin als een klein ongemak werd afgedaan, wordt het nu beschouwd als een serieuze bedreiging in diverse sectoren als publieke gezondheid, reizen, kleinhandel en zelfs hoogtechnologische fabricatie. Zo zijn er schoolsluitingen, binnenlandse vluchten die niet kunnen opstijgen, vermeerderde absentie op de werkplaats en een verminderde verkoop in de kleinhandel doordat mensen binnenshuis blijven.

Nederlandse bedrijfsrestaurants gaan biologisch

SNM - Op 2 april is in Nederland er een grote stap gezet in de biologische catering van bedrijfsrestaurants. Op initiatief van Stichting Natuur en Milieu en de 12 provinciale Milieufederaties ondertekenden ruim dertig organisaties en bedrijven de Intentieverklaring Biologische Catering. Alle partijen gaan zich inspannen om het aandeel van biologische producten in bedrijfsrestaurants flink te vergroten.

Momenteel is gemiddeld slechts één procent van het voedsel in bedrijfsrestaurants afkomstig uit de biologische landbouw. Vooral de afstemming tussen vraag en aanbod was een probleem voor het vergroten van dit aandeel. Daarom hebben de milieuorganisaties bij deze intentieverklaring niet alleen de grote cateraars van bedrijfsrestaurants en hun distributeurs betrokken, maar ook de producenten en de opdrachtgevers. Het streven is dat in 2004 het aandeel biologische producten in de deelnemende bedrijfsrestaurants vijf procent is.

Van de cateringorganisaties ondertekenden Albron, Elier (Holland Catering Specialist, Restoplan), SAB Catering en Sodexho; van de distributeurs Deli XL en Kruidenier Foodservices. Voorts ondertekenden veertien producenten en veertien opdrachtgevers. Alle partijen zeggen toe zorg te dragen voor een verantwoorde prijsstelling van de biologische producten, stimulering van de vraag naar biologische producten in de bedrijfsrestaurants, en een intensieve samenwerking met andere marktpartijen in de keten.

De ondertekening van de intentieverklaring was tevens de start van de Introductiemaand Biologische Catering. In elke provincie zullen grote bedrijfsrestaurants biologisch voedsel serveren en worden andere bedrijfsrestaurants opgeroepen dit voorbeeld te volgen.

Meer info: www.snm.nl

Tweeslachtige kikkers door pesticiden

Reuters - Atrazine, de populairste onkruidverdelger in de Verenigde Staten en waarschijnlijk de hele wereld, kan mannetjeskikkers vrouwelijke sexorganen bezorgen. Dat ontdekte een team van de Berkeley Universiteit in Californië, onder leiding van Tyrone Hayes, dat onderzoek doet naar de wereldwijde achteruitgang van amfibieën. De kikkers zien er op het eerste zicht normaal uit, maar hebben dikwijls zowel mannelijke als vrouwelijke voortplantingsorganen. Atrazine is een wijd verspreide milieuvervuilende stof die veel dieren en ook mensen bereikt. Het team experimenteerde op de Afrikaanse kikker *Xenopus laevis* met hoeveelheden atrazine die lager zijn dan de norm gehanteerd bij het Milieu Bescherming Agentschap van de VS, EPA. Uit de proeven bleek dat 16% van de kikkers serieuze schaaftrekschade ondervond. De mannetjes hadden zowel testikels als eileiders. De testikels functioneerden niet goed en bevatten zowel eitjes als sperma. Ook het niveau aan testosteron was veel lager dan normaal. Een bijkomende afwijking is dat de kikkers veel kleinere strottenhoofden hebben dan normaal, wat de kwaakcapaciteiten, waarmee ze hun seksuele partners verleiden, serieus beïnvloedt. De onderzoekers vermoeden dat atrazine een endocriene verstoorder is - een klasse van chemicaliën die de hormonenhuishouding in het lichaam verstoort. Volgens de onderzoekers zouden atrazine en andere endocriene verstoorders een factor kunnen zijn in de wereldwijde terugval van amfibieën. De milieuverenigingen reageerden door de alarmbel te luiden. "Dit onderzoek is een verder bewijs dat dit pesticide een grote dreiging voor de openbare gezondheid en het milieu is", verklaarde de Natural Resources Defense Council. "De standaard van het EPA voor de hoeveelheid atrazine in het kraantjeswater is 3 deeltjes per miljard - 30 keer hoger dan het niveau waarop deze dramatische seksuele effecten zich in de proeven voordeden. Op hogere niveaus kregen ze er nog eens andere gezondheidsproblemen bij."

TIJGERS IN BANGLADESH GAAN OVER TOT ACTIE

Reuters - De mensensoort heeft het verkorven bij de tijgers in Bangladesh. Dit jaar hebben de Koninklijke Bengaalse tijgers al 22 mensen gedood, in vergelijking met 24 mensen vorig jaar. Woordvoerders van natuurbeschermingsbewegingen wijten de stijging in confrontaties met een dodelijke afloop aan intensieve stroperij. Die heeft ervoor gezorgd dat het aantal zeldzame Koninklijke Bengaalse tijgers in Bangladesh de laatste jaren gehalveerd is. De dieren zijn de mens dan ook als een vijand gaan beschouwen. De menselijke slachtoffers van die mentaliteitswijziging waren vooral vissers en honingverzamelaars. Vorig jaar werden 24 inwoners van Bangladesh gedood door de tijgers, die in het Sundarban mangrovebos langs de baai van de Bengaalse kust leven, ongeveer 400 kilometer ten zuiden van de hoofdstad Dhaka. Het bos spreidt zich uit over Bangladesh en de staat West-Bengalen in India. De voorbije tien jaar werden op het grondgebied

Door overbejaging zijn Bengaalse tijgers erg agressief geworden

van Bangladesh 240 mensen gedood. Natuurbeschermers zeggen dat een verbod op de tijgerjacht uit 1982 niet werkt en dat nu nog

slechts een driehonderdtal Koninklijke Bengaalse tijgers in het bos leven, tegenover zo'n zeshonderd in 1990.

Uw gras thuis composteren. Zeer interessant.

Vindt u het ook zo'n gedoe om grasmaaisel in GFT-zakken te stoppen of het naar het containerpark te brengen? Composteer het dan gewoon zelf. Bij u thuis.

De Vlaamse Infolijn
0800-3 02 01
elke werkdag tussen 9 en 19 uur

Tijdens het Weekend van de Compostmeester leert u wat voor moois u dat kan opleveren.

En u verneemt alles over snippergrasmachines waarmee u zelfs niks meer hoeft op te ruimen. Bel de Vlaamse Infolijn voor de informatiebrochure of de activiteiten bij de compostmeester in uw buurt. Of surf naar www.vlaco.be.

Weekend van de Compostmeester op 8 en 9 juni.

Tijd voor Verlichting

Ongeveer twintig percent van de opgewekte elektriciteit in België stroomt naar verlichting: verlichting in huis, op het werk en op openbare wegen. In het huishouden neemt verlichting zeventien percent van de elektriciteitsfactuur voor zijn rekening. Dit komt neer op ongeveer 750 kWh per jaar. Dit kan tot 150 kWh terug gebracht worden zonder comfortverlies.

De klassieke gloeilamp en de halogeenlamp hebben een rendement van hoogstens 10 %. Dit betekent dat slechts 10 % van de brandstoffen in de elektriciteitscentrale in licht worden omgezet. De rest gaat onderweg verloren in warmte. De gloeilamp kan je nog het best zien als een kleine elektrische verwarmingsinstallatie die licht geeft. Een halogeenlamp van 300W wordt zelfs zo heet dat je er probleemloos een ei op

kan bakken. Bovendien geven beide types lampen een berg afval door hun korte levensduur.

De alternatieven zijn bekend. De TL-lamp en de spaarlamp geven dezelfde lichtkwaliteit, maar gebruiken vier tot vijf maal minder energie en gaan bovendien acht keer langer mee. Toch zijn het geen ecologische lampen. Ze bevatten kwikdamp, een giftig metaal en dienen dus bij het klein gevaarlijk afval gesorteerd te worden. Bijna even belangrijk als de lamp zelf is de lampenkap of armatuur. De armatuur reflecteert en verdeelt het licht egaal naar de plaatsen waar er licht moet zijn. Beide lampen hebben een voorschakelapparaat of ballast. Dit zorgt bijvoorbeeld voor het zoemend geluid bij de TL-lamp als je deze aansteekt. Voorschakelapparaten starten de

lamp en een weerstandselement in de lamp zorgt er voor dat ze stabiel blijft branden. Door deze weerstand loopt de lamp snel warm en is er dus een energieverlies. De nieuwe voorschakelapparaten zijn zonder weerstand en hebben in de plaats een elektronisch element. Hier treedt dus geen warmte- en energieverlies op. Een spaarlamp rendeert al als ze dagelijks een half uur brandt.

Maar ook de inrichting van de woning heeft een groot effect op de verlichting. Bederf het invallende lentesonnetje niet door opslorpende donkere kleuren. Heldere kleuren weerkaatsen het licht, waardoor je (ook 's avonds) minder verlichting nodig hebt. De zuinigste lamp is deze die niet brandt, dus ook wanneer je eventjes de kamer verlaat: licht uit.

BESPAREN OP UW ELECTRICITEITSREKENING

SPAARTIPS VOOR VERLICHTING

OP EEN HALOGEENLAMP KAN JE PROBLEEMLOOS EEN EI BAKKEN

KWART UITSTOOT VAN DIOXINES AFKOMSTIG VAN HET ILLEGAAL VERBRANDEN VAN AFVALSTOFFEN IN OPEN LUCHT

Geen vuur zonder rook

Tekst: Bart Naessen

Volgens het Milieu- en Natuurrapport Vlaanderen 2001 is het illegaal verbranden van afvalstoffen in open lucht verantwoordelijk voor 25% van de totale dioxine-uitstoot in Vlaanderen. Ter vergelijking: huisvuilverbrandingsovens vertegenwoordigen slechts een aandeel van minder dan 0,5 %. Doordat dioxines een groot risico inhouden voor de volksgezondheid, vormen ze een prioriteit voor het Vlaamse milieubeleid. De verbranding van (tuin)afval in open lucht tast de milieu- en leefkwaliteit van de woonomgeving in Vlaanderen immers ernstig aan.

Dioxines ontstaan bij verbrandingsprocessen in aanwezigheid van chloorbronnen: plasticafval, PVC-flessen, bewerkt hout (geverfd hout, vernist hout, verlijmd spaanderplaten, vezelplaten, multiplexplaten verhard of bedekt met PVC, hout met brandvertragende middelen). Wanneer je dus in je kachel en open haard of in open lucht afvalstoffen verbrandt, stelt zich een ernstig probleem. Zo tonen recente metingen aan dat de dioxine-uitstoot bij verbranding van afval in open lucht tot 5000 maal hoger kan oplopen dan de wettelijke normen voor een huisvuilverbrandingsinstallatie. Ook de verbranding van eerder onschuldig ogend tuinafval zoals snoeihout en bladeren blijkt aanzienlijke concentraties aan dioxines, stof en PAK's (polycyclische aromatische koolwaterstoffen) te veroorzaken. Een Vlaamse studie toont aan dat de bevolking voor bijna 40% bijdraagt tot de totale dioxine-uitstoot in Vlaanderen. Het verbranden van afvalstoffen in tonnetjes, tuinafvalventjes en open vuren is hierbij verantwoordelijk voor zo'n 25%.

Schadelijk voor de gezondheid

De meest schadelijke stoffen die vrijkomen bij particuliere afvalverbranding zijn dioxines, PAK's (polycyclische aromatische koolwaterstoffen), fijn stof en zware metalen. PAK's en dioxines neem je hoofdzakelijk op via je voeding. Ze stapelen zich op in je lichaam. Beide stoffen hebben uiteenlopende schadelijke effecten op de gezondheid (kanker, verstoring afweersysteem, effect op hormonen,...). Fijn stof kan op korte termijn bestaande gezondheidsproblemen als luchtweginfecties en astma verergeren. Bij langdurige blootstelling kan fijn stof leiden tot astma of chronische bronchitis, met benauwdheid, piepende ademhaling en hoesten als gevolg.

Verbrandingsverbod

De Vlaamse milieureglementering verbiedt het verbranden van afvalstoffen. Er is evenwel een uitzondering voorzien voor plantaardige afvalstoffen afkomstig van het onderhoud van tuinen, de ontbossing of ontginning van terreinen of

eigen bedrijfslandbouwkundige werkzaamheden op voorwaarde dat de stookplaats zich op ten minste honderd meter afstand van alle begroeiing en bebouwing bevindt. In de praktijk zijn er zeer weinig plaatsen die aan deze eis voldoen, zeker in de woonzones. Hardnekkige stokers kunnen bij overtredingen boetes krijgen die oplopen tot 2500 euro.

Voorkomen is beter dan genezen

Voor het verbranden van afval en/of groenafval zijn er nochtans milieuvriendelijke alternatieven. In de eerste plaats is er de selectieve huis-aan-

huis ophaling van brandbaar afval, of de berging ervan in containerparken. Zelf composteren is nog altijd de manier bij uitstek om organisch afval te verwerken. Snoeihout kan je afvoeren naar de groencontainer op het containerpark en vindt zo zijn weg naar de grootschalige composteerinstallaties. Wie over een hakselmachine beschikt, zal niet lang twijfelen om zijn snoeihout te versnipperen tot mulchmateriaal. Maar ook onversnipperd kan je snoeihout nuttig aanwenden in je tuin. Voor meer suggesties kan je je wenden tot je compostmeester. Wie weinig afval in zijn tuin wenst, moet in de eerste plaats doorzicht te werk te gaan bij het plannen en aanleggen van zijn tuin. Wie van bij de aanvang rekening houdt met de volwassen omvang van bomen en struiken, zal in de loop der jaren minder naar de snoeischaar en de takkenschaar moeten grijpen dan wie dat niet deed.

Afvalverbranding door particulieren blijft dus een belangrijk milieuprobleem. Daarom zal de Vlaamse overheid (Aminal, OVAM, VMM) in juli en augustus 2002 een sensibiliseringscampagne rond sluikverbranden organiseren. De campagne heeft als doelstelling ervoor te zorgen dat minder mensen afval thuis gaan verbranden in de tuin, in open vaten, in tuinoventjes of in kachels.

De Vlaamse overheid zet een campagne op om thuisverbranding van afval tegen te gaan.

STUDIE VAN HET CENTRUM VOOR DUURZAME ONTWIKKELING VAN DE RUG WIJST OP TOENEMENDE OVERLAST DOOR GROTE WAGENS

Aan 200 km/h naar de bakker

Tekst: Jan Verschooren

In discussies over mobiliteit worden de nadelige effecten van de auto op het milieu steeds meer afgedaan als akkefietjes. Als er al problemen zijn, dan zullen die snel worden opgelost door de technische vooruitgang. Zuiniger motoren, minder of geen uitstoot, rijden op water, vrolijke verdedigers van de auto weten op alles raad. Immers, zijn de motoren van de auto's niet al heel wat zuiniger (en dus schoner) dan enkele jaren geleden? De autoproducenten hebben de voorbije jaren inderdaad niet stilgezeten, maar waar hebben al die technische verbeteringen in werkelijkheid toe geleid? Is de vervuiling door het autoverkeer daadwerkelijk afgenomen in de laatste jaren? Neen, zo blijkt uit een onderzoek van Johan De Mol van het Centrum voor Duurzame ontwikkeling (CDO) van de Universiteit Gent.

Laten we beginnen bij het begin: het aantal auto's is toegenomen en dit op zich zorgt al voor een pak meer vervuiling. Hoe zuinig en proper ook, de auto blijft vervuilen. En als er steeds meer auto's komen, dan vervuilen die bijgevolg ook meer. Ondanks schonere motoren, want het klopt inderdaad dat nieuwe technieken de verbrandingsmotoren zuiniger maken. Ook katalysatoren dragen hun steentje bij. Dat is goed nieuws op zich, maar er zijn andere ontwikkelingen die ervoor zorgen dat die milieuvriendelijkheid teniet wordt gedaan. Door de toepassing van nieuwe technieken, het inzetten van computers bij berekeningen, het gebruik van andere materialen en productiemethodes, zijn de autoconstructeurs erin geslaagd om motoren te bouwen die in principe zuiniger zijn dan voorgaande generaties. Ook het gebruik van lichtere materialen bij de constructie van auto's, kan er in principe voor zorgen dat je wagens bouwt die lichter zijn en toch even sterk of zelfs sterker. Dit bereikt men door het massaal gebruik van kunststoffen, maar ook van aluminium, titanium en andere metalen waarmee men ervaring heeft opgedaan in de ruimtevaart. Wanneer de fabrikant de zuiniger motor en de gewichtsverminderende materialen zou inbouwen in de automodellen van pakweg tien jaar terug, dan zouden we inderdaad kunnen spreken van minder milieubelastende wagens. De auto-industrie presteert het echter deze nieuwe technieken als excuus te gebruiken om auto's te ont-

mobiliteit

De verkoop van zware wagens blijft de jongste tijd alsmaar stijgen. Dat zorgt - ondanks technische verbeteringen - voor een toename van de vervuiling door auto's.

werpen en te promoten die eigenlijk nóg schadelijker zijn voor ons milieu. Nieuwe technieken zijn voor alle slimme marketingjongens ter wereld het startsein om nog meer geld te verdienen. Als je dan toch zuiniger motoren kan bouwen, kun je net zo goed direct het vermogen opdrijven. Met evenveel, of een beetje minder, benzine, kan je harder rijden! Als dat niet fantastisch is? En dus kunnen we constateren dat het vermogen van de motoren de laatste jaren is toegenomen. Waardoor er van een zeer zuinige motor geen sprake kan zijn.

En de vooruitgang is niet makkelijk te stoppen. Wanneer autoproducenten dus materialen ontdekken die veel minder soortelijk gewicht hebben, maar toch sterker zijn en langer meegaan, is het voor hen een kleine moeite om een iets grotere auto te bouwen en uit te komen op hetzelfde oorspronkelijke gewicht. Een ware zegen voor marketingjongens: een heel grote auto met een relatief klein gewicht die met het extra vermogen van de motor toch nog "mooie prestaties" kan neerzetten, zoals dat heet in het jargon.

Als dat geen blijde boodschap is voor de consument! Zonder dat "de prestaties worden aangetaast" heeft de autoconstructeur zuinige technieken in de wagen ingebouwd! Het perfecte alibi om gigantische terreinwagens te slijten onder het extra mom van (persoonlijke) verkeersveiligheid. En als er dan toch kritiek komt, geef je diezelfde consument meteen de schuld: "de consument vraagt dit!".

Stijgend vermogen

Hoewel de automobielsector dit ten zeerste ontkent, komt het er concreet op neer dat het vermogen en het gewicht van de wagens de laatste tien jaar is toegenomen. Enkele trends liggen hier duidelijk aan de basis: het succes van de monovolume's enerzijds en dat van de terreinwagens anderzijds. Uit het onderzoek van Johan De Mol, blijkt duidelijke dat zowel vermogen als gewicht gemiddeld is toegenomen bij de meest verkochte wagens. Dat wil niet zeggen dat er geen super-zuinige én lichte wagens op de markt zijn. Daar wijst de sector ook steeds op. Maar uit de verkoopcijfers blijkt een ander verhaal. De zuinige auto's worden slechts heel weinig verkocht.

Deze trend van zwaardere auto's zorgt er niet alleen voor dat het milieu er bekaaid vanaf komt. Ook de verkeersveiligheid komt in het gedrang. Het is stilaan bekend dat hogere snelheden zorgen voor meer en ernstiger ongevallen. Toch blijft men auto's bouwen en verkopen die 180 kilometer per uur rijden, terwijl de maximum snelheid overal 120 is. Maar ook daar heeft de auto-industrie een uitleg voor: in Duitsland mag je veel sneller rijden op de autosnelwegen. Een absurde dooddoener die al jaren meegaat: slechts een kleine minderheid komt ooit in Duitsland en vroeg of laat beperkt men de snelheid ook daar wel.

Ondertussen vormen die wagens met een groter gewicht wel een groter gevaar voor fietsers, voetgangers en al wat op de weg verschijnt, want vergeten we niet dat ook duizenden dieren per jaar op onze wegen worden doodgereden! Hoe hoger het gewicht van een voorwerp in een botsing, hoe groter de impact. Ook vergt het meer energie (remkracht) om grotere gewichten tot stilstand te brengen. En zo komt het dat ondanks de bekrachtigde remsystemen, de remafstanden langer worden. Toch kunnen we alleen maar constateren dat grotere wagens zoals monovolumes en terreinwagens momenteel ontzettend populair zijn. En zo komen we bij het cruciale element in de hele discussie: het beestje achter het stuur. Mensen houden ervan om zich te profileren en een auto is daar een prima instrument voor. De auto is een statussymbool. Dat mensen nood hebben aan statussymbolen is niet erg, en het is bovenal onuitroeibaar. Maar je moet ervoor zorgen dat er statussymbolen komen die duurzaam zijn. Sensibiliseringscampagnes zouden er kunnen voor zorgen dat terreinwagens out zijn, belachelijk zelfs. Wie rijdt er nu met een vrachtwagen naar het werk? De fiets dient hip te worden. En ook het openbaar vervoer verdient een grotere status. Daar wordt aan gewerkt en de (luxueuze) hogesnelheidstrein is er een goed voorbeeld van, hoewel er veel tegenstand was en is. Maar wat zou je kiezen? De directeur die de parking oprijdt in een gigantische terreinwagen of op een plooi-fiets waarmee hij van het station komt? Het milieu en de weggebruiker zijn beter af met het laatste!

"Vermogen en gewicht van de wagens zijn duidelijk toegenomen, hoewel de automobielsector dit blijft ontkennen."

le element in de hele discussie: het beestje achter het stuur. Mensen houden ervan om zich te profileren en een auto is daar een prima instrument voor. De auto is een statussymbool. Dat mensen nood hebben aan statussymbolen is niet erg, en het is bovenal onuitroeibaar. Maar je moet ervoor zorgen dat er statussymbolen komen die duurzaam zijn. Sensibiliseringscampagnes zouden er kunnen voor zorgen dat terreinwagens out zijn, belachelijk zelfs. Wie rijdt er nu met een vrachtwagen naar het werk? De fiets dient hip te worden. En ook het openbaar vervoer verdient een grotere status. Daar wordt aan gewerkt en de (luxueuze) hogesnelheidstrein is er een goed voorbeeld van, hoewel er veel tegenstand was en is. Maar wat zou je kiezen? De directeur die de parking oprijdt in een gigantische terreinwagen of op een plooi-fiets waarmee hij van het station komt? Het milieu en de weggebruiker zijn beter af met het laatste!

Reacties op artikels in Milieurama kan u kwijt op **milieurama@bblv.be**, of op het BBL-secretariaat Tweekerkenstraat 47, 1000 Brussel.

fax: 02.230.53.89

Bezoek ook onze website
www.bondbeterleefmilieu.be

FSC Hout
staat voor hout uit een
duurzaam beheerd bos.

Onvoldoende beschikbaar?

**Met onze materialen
bouwt u
een volledig FSC-huis!**

Volgende materialen verkrijgbaar:

- constructiehout
- terrashout en buitentoepassingen
- plaatmateriaal
- hout voor binnentoepassingen
- plankenvloer

FSC Hout

LAGAE HOUT nv
GRAAF KAREL DE GOEDELAAN 32
8500 KORTRIJK
Tel. 056 22 14 29 • Fax 056 20 32 80
www.lagae.be • info@lagae.be

Vragen?

© FSC info: 056 23 08 34

FSC Trademark © 1996 Forest Stewardship Council A.C.
FSC Hout is afkomstig uit goed beheerde bossen
en is onafhankelijk gecertificeerd volgens richtlijnen van FSC

SGS-COC-0029

ONTWERP MILIEUBELEIDSPLAN IN OPENBAAR ONDERZOEK TOT 15 JUNI

Milieubeleidsplan speelgoed voor administratie

Tekst: Bart Martens

Van 15 april tot 15 juni 2002 loopt het openbaar onderzoek naar het lang verwachte nieuw ontwerp milieubeleidsplan. Dat moet later dit jaar door de voltallige Vlaamse regering worden goedgekeurd. Vanaf 2003 moet het voor de volgende vijf jaar als onderlegger dienen voor het milieubeleid in Vlaanderen. Of met dit nieuw milieubeleidsplan veel zal veranderen, is zeer de vraag. Het ontbreekt duidelijk aan inspiratie om technologische, sociaal-culturele en institutionele veranderingsprocessen op weg naar een duurzame Vlaamse samenleving in gang te zetten. De schaarse vruchten die het plan al zou kunnen opleveren, dreigen eens te meer door gebrek aan politieke daadkracht aan de boom te blijven hangen. Of veel Vlamingen zich de moeite zullen getroosten om hun oordeel over het plan te geven, is zeer twijfelachtig. Als de regering de planning niet serieus neemt, waarom zou de burger dat dan doen?

Wie de specifieke doelstellingen van het nieuwe ontwerp milieubeleidsplan in ogenschouw neemt, krijgt al gauw een déjà-lu gevoel. Vele plandoelstellingen komen rechtstreeks uit het Milieubeleidsplan 1997-2001, maar werden verschoven tot het einde van de nieuwe planhorizon of later. Zo wordt de reductie van de verzurende ammoniakuitstoot door de veeteelt in Vlaanderen niet langer vereist tegen 2002, maar pas tegen 2010. Het Vlaams Ecologisch Netwerk en

het verwevend en ondersteunend netwerk worden niet afgebakend tegen 2003, maar tegen 2007. Ook voor de meeste andere thema's (terugdringen van bestrijdingsmiddelen, vermessing, verzuring,...) werden de doelstellingen niet gehaald. Alleen op vlak van afval werden de geprogrammeerde resultaten geboekt.

Russische poppetjes

Waar heeft het vorige milieubeleidsplan dan gefaald? In de eerste plaats was het lang wachten vooraleer het vorige plan duidelijke maatregelen opleverde. Het kon min of meer gezien worden als een Russisch poppetje met waarin steeds nieuwe poppetjes (lees plannen) verscholen zaten. Denk maar aan de aangekondigde actualisatie van het CO₂/REG-plan, het ammoniakreductieplan of het uitvoeringsplan huishoudelijke afvalstoffen. Allemaal kleine plannetjes in een groter plan. Pas in die deelplannen wordt dan duidelijk gestipuleerd welke wijzigingen in wet- en regelgeving moeten worden doorgevoerd om op het terrein concrete maatregelen door te voeren. Op een gegeven moment moet de regering de in de deelplannen voorbereide maatregelen ook concreet gaan doordrukken. Dat moet door wet- en regelgeving op poten te zetten, begrotingsruimte te maken, schikkingen te treffen in het ambtelijk apparaat. En daar stopt het meestal. Het milieubeleidsplan kondigt bijvoorbeeld een ammoniakreductieplan aan waarin wordt voorgesteld om de vergunningsvoorwaarden van stallen aan te passen zodat alleen nog emissie-arme stallen worden gebouwd en bepaalde afstandsregels ten opzichte van verzuringsgevoelige biotopen worden gerespecteerd. Maar de regering laat vervolgens na om de vergunningsvoorwaarden en afstandsregels in Vlare II te wijzigen. Nogmaals: het heeft allemaal veel weg van de babouchka's, de Russische poppetjes: om echt aan de concrete maatregelen te komen dien je vooreerst het globaal plan te openen, vervolgens de deelplannen en dikwijls ook daarin nog verstopte plannen of doorverwijzingen naar andere plannen. Als je dan toch finaal op een zeer concrete voorgestelde maatre-

Het Vlaams milieubeleid is als een Russisch poppetje: elk plan bevat deelplannen, die op hun beurt uiteenvallen in nieuwe deelplannen, die op hun beurt uiteenvallen in nieuwe deelplannen,...tot je aan een leegte komt.

gel uitkomt (als het laatste poppetje is geopend), wordt er niets mee aangevangen. Dat gebrek aan politieke daadkracht zet de geloofwaardigheid van de planning zwaar onder druk. De milieudossiers die dan toch nog de politieke agenda halen zijn doorgaans niet de vrucht van een zorgvuldig voorbereide planning maar eerder van improvisatie, partijpolitiek haantjesgedrag of van Europese ingebrekestellingsprocedures.

Beleidsontbouwende acties niet van de grond

Komt daar nog bij dat vele structurele beleidsontbouwende of -ondersteunende acties die in het vorige plan geprogrammeerd stonden, niet of niet tijdig werden opgestart. Dat geldt bijvoorbeeld voor acties die de invoering van nieuwe instrumenten dienden voor te bereiden, bijvoorbeeld economische instrumenten voor het terugdringen van de verzurende uitstoot. Of het initiatief dat moest genomen worden om een interdepartementaal milieuoeverleg op te richten om de doorwerking van het milieubeleid in andere beleidsdomeinen (mobiliteit en infrastructuur, energie en economie, ruimtelijke ordening, huisvesting, landbouw,...) mogelijk te maken. Dat officieel ambtelijk overlegorgaan – dat trouwens op federaal vlak wel bestaat – is er nooit gekomen.

Financiering blijft achilleshiel milieubeleid

Verandert het nieuw ontwerpplan daar nu wat aan? In tegenstelling tot het vorige milieubeleidsplan – dat enkel het aanvullende beleid en de nieuwe maatregelen programmeerde – dekt het huidige ontwerp het volledige milieubeleid. Dat heeft zijn voordelen. Zeker als het erop aankomt na te gaan of de aan het milieubeleid bestede middelen efficiënt en volgens de juiste prioriteiten worden ingezet. De bijkomende acties die in het vorige milieubeleidsplan waren gepland, besloegen zo'n 3% van de milieubegroting. De inzet van de 97% overige middelen stond eigenlijk niet ter discussie. De meerwaarde die de nu gehanteerde omvattende aanpak zou kunnen bieden wordt echter grotendeels teniet gedaan door het feit dat de voorgestelde projecten (waarbinnen nu de bijkomende acties moeten worden uitgewerkt) niet apart milieueconomisch werden onderbouwd of begroot. De financiering van gans het milieubeleid blijft even vaag. Nochtans waren de verwachtingen hierover hoog gespannen. Het feit dat kabinet en regering volop werkten aan een nieuwe doctrine inzake de inzet van economische instrumenten in het milieubeleid en de financiering van het milieubeleid was een van de redenen die aanvankelijk werden aangegeven om het jaar uitstel in de opmaak van het plan te verantwoorden (het vorige plan liep eind 2001 af en moest met een jaar verlengd worden omdat het huidig plan ten vroegste begin 2003 zal kunnen van start gaan). Het jaar uitstel zou ook nog aangegrepen worden om een nieuwe visie te ontwikkelen op het afvalwaterzuiveringsbeleid. Tenslotte zou van het jaar uitstel gebruik gemaakt worden om het plan reeds door de voltallige Vlaamse regering te laten goedkeuren zodat er reeds een zeker politiek draagvlak voor bestond. Het jaar uitstel heeft echter op geen van deze punten iets opgeleverd. Als men er ook deze keer niet in slaagt om de uitgewerkte maatregelen uiteindelijk op de politieke agenda te krijgen, dan zal dit een plan blijven door en voor de administratie. Een plan waarin een duidelijke maatschappijvisie en toekomstbeeld voor Vlaanderen ontbreekt en waarin de eigenlijke keuzes in de tijd vooruit worden geschoven. Het is uiteindelijk de taak van de regering om – bij voorkeur na een maatschappelijk en parlementair debat – de contouren

Tussen planning en uitvoering van het milieubeleidsplan hangt er een groot spanningsveld.

van een duurzaam toekomstbeeld voor Vlaanderen vast te leggen, tezamen met de middelen en de instrumenten. De administratie kan dan binnen de "krachtlijnen" die de regering aangeeft, nagaan hoe het vooropgezette streefbeeld kan worden gehaald. Idealiter wordt zoiets voorbereid via de scenario's van het Milieu en Natuurrapport Vlaanderen.

Waar doen we het voor?

In het kader van het "Kleurenproces" van minister-president Dewael werd een toekomstbeeld neergezet door de visiegroep "Vlaanderen als trefpunt voor milieu en duurzame ontwikkeling". Deze visiegroep – bestaande uit academici, milieuorganisaties, sociale partners en mensen uit de administratie – wou in 2030 een Vlaanderen zien waarin zelfs de meest kwetsbare bevolkingsgroepen (ouderen, kinderen, zieken,...) geen gezondheidsschade door milieuvervuiling meer ondergaan, waar alternatieve energiebronnen het grootste deel van onze energie leveren, temidden van een springlevende natuur en mooie landschappen. Een milieubeleidsplanningsproces zou van zo'n toekomstbeelden (vertaald in impactdoelstellingen) moeten uitgaan. Zij vormen uiteindelijk de basismotieven voor het milieubeleid. Deze impactdoelstellingen moeten vervolgens worden omgezet in milieukwaliteitsdoelstellingen voor bodem, lucht en water en in reductiedoelstellingen voor de diverse lozingen en aantastingen. Kunnen de reductiedoelstellingen met de beschikbare opkuis- of end-of-pipe technieken niet worden gehaald, dan zullen meer diepgaande technologische, maar ook maatschappelijke, socio-culturele veranderingsprocessen moeten ingezet worden. Het voorliggend ontwerp milieubeleidsplan bewandelt eigenlijk de omgekeerde weg. De uiteindelijke effecten van het milieubeleid (op gezondheid en natuur) zijn eerder een afgeleide, een resultante van een nogal technocratische aanpak waarbij zo goed en zo kwaad als mogelijk internationale reductiedoelstellingen met de gekende technieken worden nagestreefd. Dit vertrekkend van de bestaande situatie, in plaats van de gewenste.

Afrekenen graag

Over de wijze waarop de voorgespiegelde reductiedoelstelling zullen bereikt worden, blijft het plan trouwens zeer vaag. Er wordt niet langer

gewerkt met concrete bindende of richtinggevendende acties of initiatieven. In de plaats daarvan komen een beperkt aantal projecten die nog zoveel beleidsruimte laten voor administraties en overheidsinstellingen dat men er nog alle kanten mee opkan. Alleen de plandoelstellingen en operationele doelstellingen zijn nog bindend. Het eventueel falen in de realisatie van de doelstellingen wordt daardoor veel moeilijker toewijsbaar. Gezien verschillende administraties en beleidsdomeinen moeten bijdragen in de realisatie van de doelstellingen zal men – door de afwezigheid van specifieke bindende acties – er nooit één op kunnen afrekenen. Het is trouwens nergens duidelijk wie de trekker is van een bepaald project, wie er nog bij moet betrokken worden, binnen welke timing het project moet worden uitgevoerd of met welk budget. Met de projecten zijn ook de Russische popjes zijn terug. Voor men tot concrete maatregelen overgaat, gaat men opnieuw studeren, nagaan tegen welke kosten welke reductiemaatregelen in welke sectoren mogelijk zijn, afwegen, verdelen, instrumenten bepalen... En dit allemaal in de nogal naïeve veronderstelling daar via het nieuwe toverwoord van het "doelgroepenoverleg" met de direct betrokken sectoren of bedrijven de grote consensus rond te gaan vinden.

Actie graag

Sorry, maar daar is het allemaal te laat voor. Als we tegen 2005 al – zoals afgesproken met de andere gewesten – onze broeikasgasemissies willen stabiliseren op het niveau van 1990, als we tegen 2005 ons bestrijdingsmiddelengebruik met de helft willen gereduceerd hebben en tegen 2010 onze verzurende en ozonvormende uitstoot willen terugdringen tot beneden de uitstootplafonds die we internationaal hebben aanvaard, dan moeten nu maatregelen worden getroffen en niet binnen vijf jaar. Is het trouwens de taak van de overheid om tot in de haarvaten van de samenleving te gaan sturen en zelf te gaan zoeken binnen welke sectoren of bedrijven de goedkoopste reductiemaatregelen kunnen genomen worden als die bedrijven daar via regulerende milieuheffingen of verhandelbare emissierechten zelf wel op uitkomen? Een nieuw plan dat de echte maatregelen voor zich uitschuift kunnen we missen als kiespijn. Er moeten nu keuzes worden gemaakt en wissels op de toekomst worden getrokken.

Meer info: Het ontwerp van het milieubeleidsplan is downloadbaar op www.milieubeleidsplan.be. Een voorbeeld voor een bezwaarschrift op het ontwerp milieubeleidsplan is downloadbaar op www.bblv.be. Het Nederlandse milieubeleidsplan vindt u op www.nmp4.nl

"Vandaar het lievelingsbeleid van de tevreden: men ontkent het probleem niet, wat ook niet mogelijk zou zijn, maar past vertragingsacties toe. Er wordt vooral aangedrongen op nader onderzoek, dat vaak een gebrek aan daden met een geruststellend, intellectueel respectabel vernisje maskeert. In het ergste geval stelt men voor een commissie in het leven te roepen met als taak maatregelen - of wellicht uitstel van maatregelen - te bespreken en aan te bevelen. In het allerergste geval wordt er op beperkte schaal actie ondernomen, misschien slechts symbolisch." John Kenneth Galbraith in "The Culture of Contentment".

GEMEENTEN EN HET BUITENGEBIED SMACHTEN NAAR AFVALWATERBELEID

Aquafin laat gemeenten naar zijn pijpen dansen

Tekst: Wim van Gils

Op de Riolering-beurs, georganiseerd door Molapress, werden door Aquafin, gemeenten en de overheid de standpunten uiteengezet over de toekomst van de afvalwaterzuivering in Vlaanderen. Het afvalwaterzuiveringbeleid zit immers in het slop. Vlaanderen staat hopeloos achter en werd daarvoor reeds in gebreke gesteld door Europa. De zuivering van het water uit de steden is min of meer op kruissnelheid maar kampt met een aantal structurele problemen. Op den buiten is er van doorgedreven zuivering nog geen sprake. Ondertussen kijken gemeenten en overheid de kat uit de boom. Eén speler - Aquafin - weet wat wel hij wil: de hele koek. Dat zal dan wel ten koste gaan van het milieu en het geld van de belastingbetaler.

Op 5 juli 2000 werd België door de Europese Commissie in gebreke gesteld voor het niet naleven van zijn verplichtingen inzake waterzuivering. Deze verplichtingen staan in de Europese richtlijn stedelijk afvalwater, die dateert van 1991. Vooral het ontbreken van een adequate nutriëntenverwijdering in de bestaande rioolwaterzuiveringsinstal-

laties (RWZI's) was de Europese Commissie een doorn in het oog, maar er is meer. Volgens de richtlijn moest tegen eind 1998 alle afvalwater van agglomeraties met meer dan 10 000 inwoners gezuiverd worden. Tegen eind 2005 moet het afvalwater van alle agglomeraties met meer dan 2000 inwoners gezuiverd worden. Uit het ontwerp Milieubeleidsplan blijkt dat tegen eind 2009 het afvalwater van heel Vlaanderen gezuiverd moeten worden. Op de Riolering-beurs zei ingenieur Waegemans van de Vlaamse Milieu Maatschappij: "De theoretische zuiveringsgraad (het aandeel van de bevolking dat aangesloten is op een RWZI) bedraagt zo'n 57 %. Maar het reële cijfer is waarschijnlijk kleiner dan 50%. Er is dus nog een lange weg te gaan."

Drie sporen, één trein

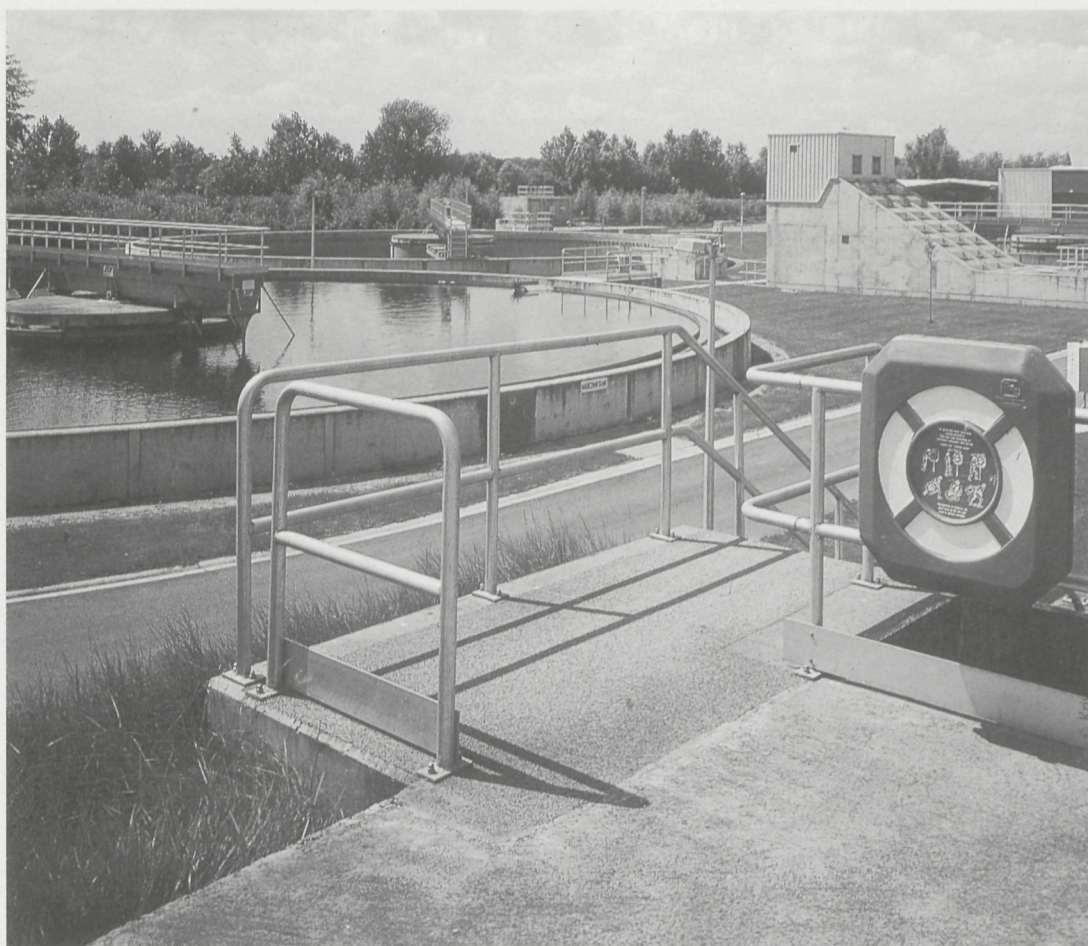
Om een oplossing te vinden voor het afvalwaterprobleem ontwikkelde de overheid destijds het drie-sporenbeleid. Aquafin bouwt en beheert de bovengemeentelijke infrastructuur; de gemeente maakt werk van de opwaardering van het rioleringstelsel en in de landelijke gebieden wordt kleinschalige waterzuivering toegepast. Op spoor één daverd de trein van Aquafin. Hij is groots, enorm duur en laat tijdens zijn rit een betonnen spoor na door onze laatste ongeschonden valleigebieden. Maar hij rijdt, en hoe. Aquafin heeft als opdracht om het zogenaamde "bovengemeentelijke" netwerk uit te bouwen. En bouwen doet het, met plezier. Eind 2000 was Aquafin verantwoordelijk voor 176 RWZI's, 642 pompstations en meer dan 3300 km leidingen (jaarverslag Aquafin 2000). Deze gigantische investeringen hebben ertoe geleid dat de zuiveringsgraad op 10 jaar gestegen is van 29,6% (1991) tot 57% (eind 2001), een resultaat dat ook te zien is in de langzame verbetering van de waterkwaliteit van onze beken en rivieren. Aquafin slaagde erin om het gros van het stedelijk afvalwater te collecteren en ten dele te zuiveren. Maar tegen welke prijs? Aquafin heeft steeds geopteerd voor een grootschalige aanpak, met klassieke gemengde rioleringen, kilometerslange collectorbuizen en grootschalige afvalwaterzuiveringstations. Dit resulteert in een aantal problemen. Als het lange tijd niet regent bezinkt de vuilvracht in de rioleringen en komt er slechts een deel van de vervuiling aan in de zuiveringsstations. Regent het wel, dan treden de overstorten in werking. Daardoor komt de in de collectoren bezonken vuilvracht ongezuiverd terecht in de beken en rivieren, op die manier de gigantische betonnen infrastructuur van Aquafin belachelijk makend. Daarenboven heeft ongeveer een derde van de RWZI's problemen met het zuiveren van te verdund afvalwater. Waar zuiver regenwater vermengd geraakt met afvalwater, kunnen de installaties het water niet efficiënt zuiveren. Naast de te grote vermenging heeft ook de erbarmelijke staat van het gemeentelijke rioleringsnetwerk een nefaste invloed.

Spoor twee: de gemeentelijke rioleringen

Spoor twee is in slechte staat. Her en der worden er stukjes van vernieuwd, maar de verbinding met spoor één is gebrekkig. Ook zijn veel oude rioleringen lek. De gemeenten hebben tot nu toe te weinig

Waterzuivering in Vlaanderen staat nog niet op punt, al is er al enige verbetering zichtbaar

Grootschalige waterzuiveringsstations zijn inefficiënt: bij grote regenval lozen ze het teveel aan vervuild water gewoon in de waterlopen. Bij beperkte regenval geraakt de vuilvracht niet tot in het station.

geïnvesteed in de uitbouw en het onderhoud ervan. Naar schatting 15 tot 25% van de huizen die een riolering voor de deur hebben liggen, zijn er niet op aangesloten en lozen bijvoorbeeld in de sloot achteraan. Reden hiervoor is dat de controles op deze aansluiting nagenoeg onbestaande zijn. De subsidiepot voor gemeentelijke rioleringen is te klein en het is duidelijk dat hiervoor meer geld zal moeten komen. Er zijn dan ook kandidaten genoeg die hierin een uitbreiding van hun activiteiten zien en klaarstaan om partnerships met de gemeente te sluiten. Aquafin ontwikkelde al een hele methode om de gemeenten te helpen met het onderhoud, uitbouw en zelfs financiering van hun rioleringsnetwerk. Sommige drinkwatermaatschappijen (bvb TMVW) hebben hun diensten al aangeboden, maar zonder twijfel azen ook andere intercommunes op hun deel van de koek.

Spoor drie: de kleinschalige waterzuivering in landelijke gebied

Spoor drie - kleinschalige waterzuivering - is zo goed als onbestaande. De plannen ervoor moeten nog worden getekend. De uitbouw van de kleinschalige waterzuivering valt uiteen in twee grote delen. Op die plaatsen waar de bebouwing zo verspreid is dat de aanleg van een riolering (in welke vorm dan ook) te duur wordt, moet de burger zelf voor de zuivering van zijn afvalwater zorgen via een individuele behandeling van het afvalwater, een zogenaamde IBA. In de kleine woonkernen heeft de gemeente het initiatiefrecht tot het bouwen van een kleinschalige waterzuivering (KWZI). Er bestond een subsidie voor gemeentelijke KWZI's, die resulteerde in welgeteld 19 projecten sinds 1997. De gemeenten hebben geen knowhow op dit vlak en tot op heden moeten ze zelf instaan voor de exploitatiekosten, zonder dat daar inkomsten tegenover staan. Aansluiten op het netwerk van Aquafin is voor de gemeenten dan ook veel eenvoudiger dan zelf te investeren in kleinschalige oplossingen. Hoewel er verschillende premies bestaan voor de bouw van een IBA en er een vrij-

stelling is van de heffing op afvalwater voor diegenen die er een plaatsen, blijft het aantal IBA's in Vlaanderen marginaal. Controle op plaatsing en onderhoud zijn vrijwel onbestaande en een duidelijke normering blijft uit. Zolang bovendien geen beslissing valt over de afbakening van de zuiveringszones, is niet duidelijk welke burgers verplicht zijn zelf te zuiveren. De uitbouw van de kleinschalige waterzuivering zal dus in de eerste plaats afhangen van de snelheid waarmee de afbakening van de zuiveringszones (de masterplanning) gebeurt.

De masterplanning: een wissel op de toekomst

De huidige afbakening van Vlaanderen in drie zuiveringszones op basis van de Vlaamse wetgeving is totaal verouderd. Daarom werd het werk recent

overgedaan. Aquafin maakte een zogenaamde "masterplanning" op. Vlaanderen werd ingedeeld in vier zones. Twee zones werden definitief vastgelegd: de zone met individuele waterzuivering en de zone met collectieve zuivering die in handen blijft van Aquafin. In twee andere zones krijgen de gemeenten een zekere beleidsruimte bij de vastlegging van het definitief plan. Zij moeten hier kiezen tussen individuele zuivering of collectieve zuivering. Bij collectieve zuivering dient de gemeente haar keuze te verfijnen tot een decentrale en kleinschalige waterzuivering (die ze zelf bouwt en beheert, met steun van de Vlaamse Gemeenschap) of een aansluiting op een centraal RWZI (gebouwd en beheerd door Aquafin). De afbakening van de zuiveringszones is een essentiële stap in het afvalwaterzuiveringsbeleid. Ze verschaft duidelijkheid en rechtszekerheid aan de burgers en de gemeenten.

Door Aquafin zelf de nieuwe strategie te laten uittekenen, werd de kat wel bij de melk geplaatst: de kans is groot dat Aquafin van de situatie misbruik maakt om de gemeenten maximaal aan zich te binden. Al te veel kleine wooneenheden dreigen te worden opgenomen in de zone van Aquafin, op basis van een beslissingsmatrix die door externe experts wordt betwist. In deze matrix is Aquafin er immers verkeerdelijk van uitgegaan dat de investeringsplannen van 2003 nog volledig zouden worden uitgevoerd. Een doorlichting van dit investeringsplan door stedenbouwkundige Hugo Vanderstadt (Aquazet), maakt echter duidelijk dat minstens een kwart van de geplande collectoren beter en goedkoper vervangen kunnen worden door decentrale zuivering. Verder worden ook andere uitgangspunten en vuistregels die door Aquafin werden gebruikt in de matrix in vraag gesteld. Het is daarom noodzakelijk dat het investeringsplan van 2003 moet herzien worden en de opstelling van de masterplanning moet worden overgedaan. Aquafin heeft er alle belang bij om de zuiveringszones waarvoor zij verantwoordelijk zijn zo groot mogelijk af te bakenen. Het is daarom niet aan Aquafin, maar aan de VMM om de matrix bij te stellen en nieuwe zoneringsplannen te maken. Met die plannen moet de VMM dan naar de gemeenten stappen, om ze te toetsen aan de realiteit op het terrein en definitief vast te leggen waar, door wie en op welke wijze er gezuiverd zal moeten worden. De masterplanning is de hoeksteen van het beleid maar laat al lang op zich wachten. Het is hoog tijd dat hier serieus werk van gemaakt wordt. ■

De noodzaak van afkoppeling en decentrale zuivering in het buitengebied

Een groot deel van de bevolking in Vlaanderen woont in lintbebouwing of verspreide bebouwing in het zogenaamde buitengebied. De afstand tussen de huizen onderling en tussen verschillende groepen huizen is groter dan in de stedelijke agglomeraties. Daardoor is de aanleg van rioleringen er erg duur. De verharde oppervlakte (daken, opritten, terrassen) per inwoner ligt vier maal hoger dan in verstedelijkt gebied, wat bij de aansluiting op een gemengde riolering leidt tot de gekende problemen van overstorten, slechtere werking van de RWZI's en wateroverlast. De aanleg van een vuilwaterbuis met kleine diameter is veel goedkoper dan een klassieke, gemengde riolering, omdat hiervoor veelal niet het hele wegdek moet opgebroken worden. Bovendien zijn er in het buitengebied veelal nog grachten aanwezig, die mits een herwaardering kunnen zorgen voor een goedkope afvoer en plaatselijke infiltratie van het regenwater. Daardoor is afkoppelen in het buitengebied meestal het goedkoopst. Daarnaast is afkoppelen het best voor het milieu en de natuur: het vermijdt de overstortproblemen en de problemen met onvolledige zuivering; het zorgt voor een plaatselijke infiltratie van het regenwater wat de grondwaterstand ten goede komt en de grachten en infiltratiebekkens kunnen ook een extra natuurwaarde bieden. In het buitengebied wordt deze afkoppeling best gecombineerd met een decentrale, kleinschalige waterzuivering. Deze kleinschalige waterzuivering kan beter in het landschap ingepast worden en vermijdt vooral het aanleggen van kilometerslange collectoren doorheen dikwijls waardevolle beekvalleien.

NIEUW RAPPORT EU EN WERELDGEZONDHEIDSORGANISATIE WIJST OP KWETSBAARHEID KINDEREN VOOR VERVUILING

En het slachtoffer is... uw kind

Tekst: Esmeralda Borgo

Ziekten veroorzaakt door milieuproblemen treffen vooral kinderen jonger dan vijf jaar. "Kinderen lopen het risico te worden blootgesteld aan meer dan 15 000 synthetische stoffen en diverse fysische factoren, zoals luchtvervuiling, wegverkeer, voedsel- en watercontaminatie, vuiligheid in en op speelgoed, straling," zo stelde Domingo Jiménez-Beltrán, directeur van het Europese Milieu-Agentschap. Hij deed die uitspraak bij de presentatie van hun nieuwe rapport dat ze in samenwerking met de Wereldgezondheidsorganisatie hebben opgemaakt. Dit rapport brengt de effecten van ons geteisterde leefmilieu op de gezondheid van kinderen in kaart. Aanleiding was de Derde Ministeriële Conferentie over milieu en gezondheid te Londen in 1999. Daar kondigden de Europese Ministers aan dat ze in de toekomst meer aandacht zouden besteden aan de gezondheid van ons jonge volkje.

Kinderen vertonen gedrag dat leidt tot verhoogde blootstelling: ze spelen buiten, ze kruipen over de grond, ze steken dingen in hun mond.

Kinderen zijn bijzonder gevoelig voor vervuiling omwille van verschillende redenen. Daarom verdienen ze speciale aandacht. Ze vertonen een gedrag dat leidt tot verhoogde blootstelling: ze spelen buiten, ze kruipen over de grond, ze steken dingen in hun mond. In vergelijking met een volwassene vertonen kinderen ook een veel sneller metabolisme. Zo eten kinderen tot vijf jaar relatief drie tot vier keer meer per eenheid lichaamsgewicht als volwassenen. Hierdoor nemen ze ook relatief meer schadelijke stoffen op. Beschadigingen die worden opgelopen terwijl de verschillende organen en lichaamsfuncties in ontwikkeling zijn, zijn in vele

gevallen onomkeerbaar. Daarom is het zenuwstelsel van jonge kinderen en foetussen zeer gevoelig voor zware metalen zoals lood en kwik. Dit terwijl hun absorptiegraad voor dergelijke stoffen ook hoger is. Volwassenen nemen zo'n 10% van het in voedsel aanwezige lood op, terwijl dit bij kinderen kan oplopen tot 50%. Ook solventen en pesticiden worden er van verdacht nadelige effecten te hebben op het zenuwstelsel. Blootstelling aan pesticiden kan trouwens bij kinderen andere effecten hebben dan bij volwassenen. Beruchte stoffen zoals methyl parathion en chlorpyrifos zijn veel toxischer voor foetussen en pasgeborenen. Studies die de risico's van blootstelling aan bepaalde stoffen analyseren, houden daar momenteel helemaal geen rekening mee.

Gevallen van astma en allergieën komen de laatste drie decennia steeds meer voor in Europa. Uit een studie van '95-'96 blijkt dat in landen zoals het Verenigd Koninkrijk en Ierland een derde van de adolescenten last heeft van astma. In België gaat het om 12% van de jongeren. Hiermee scoren West-Europese landen beduidend slechter dan Oost-Europese, waar in sommige landen "slechts" 2,6% problemen heeft. Ook al tasten wetenschappers voor een deel nog in het duister over de relatie met milieuproblemen, toch is er al een duidelijk verband aangetoond tussen luchtvervuiling (ozon, fijne stofdeeltjes) en een verhoging van het risico van astma-aanvallen. Een studie van de WGO (Wereldgezondheidsorganisatie) over luchtvervuiling in 8 grote Italiaanse steden toont aan kinderen die in de buurt van een drukke weg wonen, twee keer meer kans lopen om ademhalingsstoornissen te krijgen.

Ook chronische ziekten maken meer kans bij kinderen: ze hebben immers nog vele jaren te leven en hebben dus meer tijd om chronische ziekten te ontwikkelen. Continue blootstelling, reeds van op jonge leeftijd, aan benzeen bijvoorbeeld, verhoogt later de kans op leukemie. Overigens wordt voor Europese landen geschat dat bij ongeveer één op vijf honderd kinderen kanker wordt vastgesteld voor de leeftijd van vijftien jaar. Daarvan zijn er meer dan een kwart leukemiepatiëntjes.

Hoog tijd voor actie dus. Het effect van de kwaliteit van ons leefmilieu op de gezondheid van kinderen geraakt stilaan op de politieke agenda, althans wanneer het om de grote principes gaat. In ieder geval hebben de Europese Ministers er zich in 1999 toe verbonden om kinderen beter te beschermen tegen de negatieve effecten van het leefmilieu en om alvast sleutelindicatoren te ontwikkelen die rechtstreeks betrekking hebben op de gezondheid van kinderen. Het ontwerp zesde Milieu-Actie Programma, dat het Europese milieubeleid voor de komende tien jaar schetst, stelt dat milieuproblemen geen significante impact meer mogen hebben op de menselijke gezondheid. Speciale aandacht moet hierbij gaan naar de kwetsbare groepen, waaronder kinderen. Dichter bij huis gaf de ad hoc Commissie Milieu en Gezondheid van het Vlaamse parlement begin vorig jaar de aanbeveling dat nieuwe gezondheids- of blootstellingsnormen ontwikkeld moeten worden, die beter afgestemd zijn op kinderen, ouderen en zwangere vrouwen.

*"Once Upon a Time"
by sculptor Dennis Smith
A gift to the people of Nantua
from the
Walter T. Shipton
family*

NV Photos

Een integraal afvalbeheer met zicht op resultaat. Dat hebben wij steeds voor ogen.

Indaver staat garant voor een integraal en duurzaam beheer van afvalstoffen. Hierbij staan veiligheid, zorg voor milieu, kwaliteit en openheid voorop. Zo streven we naar een duurzame samenleving in een gezond leefmilieu, voor onszelf én voor de generaties die na ons komen.

Indaver, voor een duurzaam afvalbeheer

www.indaver.be

INDAVER

Indaver-Destructo nv • Haven 1944, Molenweg 3 • B-9130 KALLO • Tel. (03) 570 94 00 • info@indaver.be

ENERGIEBELEID IN DE VERENIGDE STATEN GEDICTEERD DOOR DE ENERGIEPRODUCENTEN

"Elke week een nieuwe elektriciteitscentrale"

Tekst: Mike Desmet

Het is hommeles op het terrein van het energiebeleid. Zowel op nationaal als op internationaal vlak komen de pijnpunten van een in het verleden gebrekkig gevoerd energiebeleid naar boven. Omdat overheden nooit vooruitstrevende maatregelen wilden nemen, dansen zij nu naar de pijpen van de energiebedrijven. De Verenigde Staten zijn een schoolvoorbeeld van hoe een energiebeleid vooral niet moet.

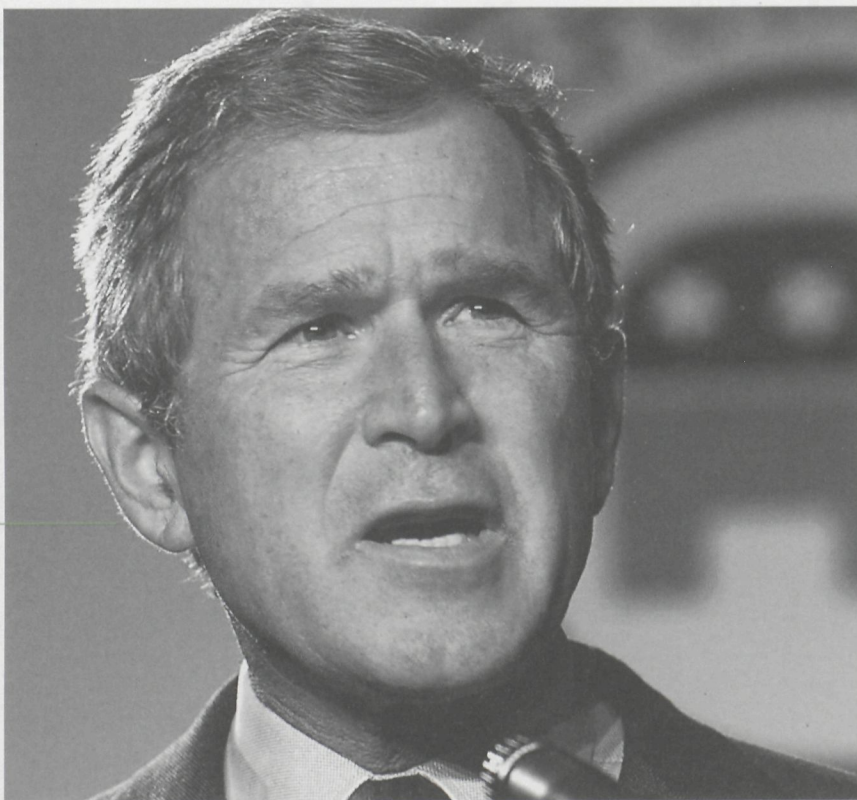
Ongeveer een maand geleden gaf Bush documenten vrij die bevestigen dat zijn energiepolitiek werd gesmeed in overleg met bedrijven die zijn verkiezingscampagne hebben gefinancierd. Deze bedrijven waren energieproducenten die ervoor zorgden dat ze door het energieplan van Bush netjes de geïnvesteerde centen in zijn campagne konden terugverdienen. Voor alle duidelijkheid even terug in de tijd. Op 17 mei 2001 onthulde President Bush zijn energiebeleid. Elke week een nieuwe energiecentrale en dat voor 20 jaar lang, enkele nieuwe kerncentrales en olieboringen in Alaska. Ongeloofwaardige plannen in een land waarvan sommige universiteiten de meest vooruitstrevende energiestudies maken. Het was toen al duidelijk dat Bush zich liet inspireren of dicteren door de energieproducenten. Enkel bewijzen ontbraken, bewijzen die nu op tafel liggen, bewijzen die verhullen hoe een energiebeleid in werkelijkheid wordt gemaakt. Bush heeft een innige band met energieproducenten. Een bezoekje aan Houston in Texas, waarvan Bush tot aan de pre-

sidentsverkiezingen gouverneur was, legt deze band bloot. Een 24 km lange lijn van schoorstenen omrandt de stad. Chemiereuzen en energieproducenten blazen ongegeneerd en ongehinderd hun giftige dampen in de lucht. De milieubeweging en enkele mensen van het beleid wilden bindende reductieverplichtingen voor de Texaanse industrie. In een geheime vergadering met de vervuilers maakte Bush de verplichting vrijwillig en de gouverneur kreeg de wet ook op deze manier goedgekeurd. Niemand die zijn emissies reduceerde, or whadayaexpect?

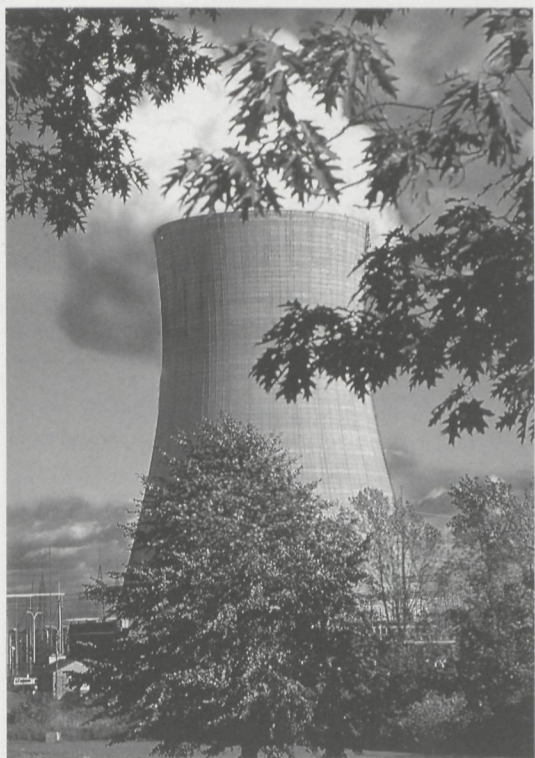
Bush verdedigde zijn energieplan met het argument dat de grote energietekorten moeten worden opgevangen en liefst door eigen bronnen. De vraag of energiebesparing een rol speelt in zijn plan, wuifde hij weg. 'Energie sparen is een persoonlijke deugd, maar geen stevige pijler voor een energiebeleid' zei de president. Hij argumenteerde zijn plan met drogredenen. Zijn visie steunt ten eerste op een compleet ouderwetse opvatting dat de economie enkel kan groeien door een evenredig stijgend energiegebruik. Ten tweede zijn ook documenten opgedoken waaruit blijkt dat de Californische energiecrisis kunstmatig werd gecreëerd. Twee Texaanse (!) energieproducenten zouden de aardgasstroom naar Californië hebben vernauwd om zo een artificieel tekort te krijgen met stijgende aardgas prijzen als gevolg. De producenten dirigeren het energiebeleid, zoveel is duidelijk. Niets mag de groei van de economie verhinderen, ook geen energietekorten (die er eigenlijk nooit hadden kunnen zijn). Daarom voorziet het plan een gigantische uitbreiding van het productiepark. Dit is een volledig foute redenering. Een economie kan gerust groeien zonder dat het energiegebruik evenveel stijgt. Dit bewijst de daling van de energie-intensiteit (dit is het energiegebruik op het bruto nationaal product als indicator van de economische groei) in Amerika tussen 1973 en 1999 met liefst 41 %. In 1999 had men dus 41 % minder energie nodig dan in 1973 voor het produceren van éénzelfde eenheid bruto nationaal product. Dit heet ontkoppeling en gebeurde na de eerste en tweede oliecrisis in 1979. De hogere energieprijzen maakten deze ontkoppeling mogelijk. Eens de crisissen voorbij waren, nam de Amerikaanse overheid geen initiatief om rationeel energiegebruik verder te stimuleren en steeg de energie-intensiteit opnieuw. Is het bovendien niet stukken economischer en efficiënter om met 1 kWh meer nuttige toepassingen te doen? Een economie die bespaart op energiekosten heeft meer ademruimte en kan het vrijgekomen geld in andere zaken investeren.

De echte reden voor de capaciteitsuitbreiding in zijn plan moeten we dus ergens anders zoeken. Verschillende energieproducenten gaven gigantische donaties aan Bush om zijn verkiezingscampagne te ondersteunen. In totaal sloeg de teller op 4,5 miljoen euro voor Bush terwijl de Democraten het met veel minder moesten stellen. De energiesector wist wel bij wie ze te rade

NetImages

Het energiebeleid van Amerikaans president Bush wordt gedictéerd door de energieproducenten. Energiebesparing komt niet in hun woordenschat voor.

Krachtlijnen van het Amerikaans energiebeleid zijn: elke week een nieuwe energiecentrale en dat voor 20 jaar lang, enkele nieuwe kerncentrales en olieboringen in Alaska.

moest gaan om hun belangen te verdedigen. Deze financiële bijdrage vroeg natuurlijk om een terugbetaling. Die is er gekomen onder de vorm van vermeden reductiekosten van koolstofdioxide-emissies en met de belofte van massa's nieuwe energiecentrales. Dat is de enige echte reden voor het barslechte energiebeleid van Bush: de producenten bepalen het beleid en niet de overheid. Hoe moet een energiebeleid er dan wel uitzien? Het zijn de overheden die de hoekstenen van het beleid moeten bepalen.

Eerste hoeksteen: energie-efficiëntie

Energie-efficiëntie betekent dat we van dezelfde diensten gebruik kunnen maken zoals verlichting, koken, verwarmen, mobiliteit met evenveel comfort, maar met een veel lagere energie-input. Energie-efficiëntie betekent zowel energiebesparing als efficiënt energiegebruik. Het gaat niet op dat een ongeveer 50 % van de gebruikte brandstoffen als warmte door de schoorsteen wordt geblazen en slechts de andere helft als bruikbare energie naar de eindgebruiker stroomt. De temperatuur van de restwarmte in energiecentrales kan nuttig gebruikt worden voor ruimteverwar-

ming of andere warmtetoepassingen zoals slibdroging of serre-teelt. Waarom gebeuren deze zaken niet reeds op grote schaal? Als energie sparen zo voordelig is, waarom spaart dan niet iedereen energie? De antwoorden liggen voor de hand, maar de aard van het probleem reikt geen eenvoudige oplossingen aan. Een deel van het antwoord is gewoon traagheid. Zowel consumenten als producenten reageren traag op veranderingen. Getuige daarvan is het langzaam doorbreken van een besef dat het klimaat wel degelijk aan het veranderen is. Een gebrek aan informatie en de complexiteit van een sector doen alles nog wat vertragen. Waarom zou een huurder isoleren in een huis dat zijn eigendom niet is? Waarom zou een huisvestingsmaatschappij enkel energiezuinige woningen aanbieden als daar toch geen competitief voordeel mee kan gewonnen worden? Hiermee raken we aan het tweede deel van het antwoord. De overheid moet een competitieve omgeving creëren zodat energiebesparing zowel voor producent als consument voordelig is.

Tweede hoeksteen: hernieuwbare en schone energiebronnen

Niet alle hernieuwbare energietechnieken kunnen economisch concurreren met de klassieke grootschalige kool- of gascentrales. Dit komt omdat niet alle kosten voor de klassieke energieproductie zijn doorgerekend. Mochten alle ziekenhuiskosten, als gevolg van de vuile uitstoot van kolencentrales die neerslaat op de longen, in de energieprijzen zijn doorgerekend, dan zou het energielandschap niet meer door kilometers schoorstenen worden gekenmerkt. Dan had je nu windmolens en zonnepanelen.

Botsen op weerstand: een Belgisch verhaal

Hernieuwbare bronnen zijn kleinschalig en decentraal van aard. Vandaar natuurlijk de logische weerstand van energieproducenten die hun monopolie zien afbrokkelen. In België heeft de overheid eind jaren '60 gekozen voor grootschalige kernenergie. De kolencentrales werden te duur en er moest gezocht worden naar een andere brandstof. Toen al was energiebesparing geen prioriteit en dacht men spontaan aan de uitbreiding van het productiepark. Het was aan de overheid

KYOTO EINDELIJK VAN KRACHT

Op 16 mei heeft het Deense parlement met een overweldigende meerderheid het verdrag van Kyoto bekrachtigd. Daardoor verplicht Denemarken zichzelf tegen 2012 zijn uitstoot van broeikasgassen, die verantwoordelijk zijn voor de opwarming van de aarde, serieus terug te dringen. Volgens Minister van Milieu Hans Christian Schmidt "verstevigt deze ambitieuze verbintenis de leiderspositie van Denemarken op het gebied van milieuverdragen." Een beetje overdreven, want verschillende andere landen van de Europese Unie hebben Kyoto al bekrachtigd, en eind mei zal dit nog eens gebeuren door alle EU-ministers van milieu samen. Nadat de VS zich vorig jaar terugtrok, heeft de EU als het ware een echt offensief gevoerd om andere geïndustrialiseerde landen als Rusland, Canada en Japan ervan te overtuigen het verdrag te bekrachtigen. Wil het verdrag in werking treden, dan moeten minstens 55 landen die samen 55 percent van de uitstoot van broeikasgassen in de ontwikkelde landen vertegenwoordigen, het verdrag bekrachtigen. Denemarken is met zijn bekrachtiging nummer 55.

om die plannen te doorkruisen en in de plaats van uitbreiding, energiebesparing te promoten. Het maakte een coherent energiebeleid, waarbij aandacht werd geschonken aan energiebesparing, enkel moeilijker, zo bleek later. Door het opdruken van de oliecrisis was er begin jaren '80 een spontane beweging richting energiebesparing, terwijl de overheid de productiecapaciteit bleef uitbouwen. Het gevolg was dat de energieprijzen in elkaar stortten. Zowel consument als producent waren gefrustreerd met deze lage prijzen. De consument had zo geen enkele aansporing meer om energie te sparen en de producent zag de terugverdiendtijd van zijn nieuwe centrales verhogen door de lage energieprijzen. Wat valt hieruit te leren? De overheid moet nauwkeurig de uitbreiding van nieuwe centrales afwegen tegen energiebesparing. Energiebesparing zal er voor zorgen dat de bestaande kern- en kolencentrales geleidelijk aan vervangen kunnen worden door hernieuwbare en schone energiebronnen. Een vaak gehoord argument tegen hernieuwbare energie is dat, doordat hernieuwbare energie nu slechts een minimale rol in het aanbod vertolkt, het in de toekomst ook maar een minimale rol zal spelen. Onzin natuurlijk. Begin 1900 had olie een wereldmarktaandeel van 2%. Niemand had kunnen vermoeden dat in de 20e eeuw olie zo de belangrijkste energiebron zou worden. Bovendien overtreft de techniek soms onze verwachtingen: windturbines en zonnecellen hebben zich sneller ontwikkeld dan we hadden verwacht. Het is natuurlijk een kwestie van prioriteiten. In een plan gespreid over 15 jaar, wil Bush 65 miljard euro spenderen aan een afweersysteem voor raketten die de aanslag op 11 september nooit had kunnen vermijden. Investeer die 65 miljard euro in hernieuwbare energie, dan konden 40 miljoen gezinnen genieten van windenergie, die samen een derde van de Amerikaanse koolstofdioxide uitstoot zouden vermijden. ■

Op zoek naar groen werk?

Voor een aanbod van vacatures in de milieusector,
surf naar

www.bondbeterleefmilieu.be/vacatures

U kan er on line solliciteren of zelf een vacature toevoegen. Om een vacature op de website te plaatsen surft u naar www.bblv.be/vacatures of mailt u alles door naar info@bblv.be.

VOORDELEN VERGROENING VAN DE FISCALITEIT NOG ONVOLDOENDE GEKEND BIJ GROTE PUBLIEK

Ecologische belastinghervorming als instrument voor duurzame ontwikkeling: moeilijk te verkopen

Tekst: Saar Van Hauwermeiren

Vergroening van de fiscaliteit, waarbij de belasting verschoven wordt van arbeid naar milieugebruik, blijkt voor het merendeel van de bevolking moeilijk te begrijpen als instrument om duurzame ontwikkeling vorm te geven. Dat blijkt uit een recente studie in opdracht van de Europese Commissie die de kennis en aanvaardbaarheid van dit instrument onderzocht in Europa. Het Europees Milieubureau blijft alvast niet bij de pakken zitten en lanceert een campagne samen met 15 organisaties uit verschillende Europese landen, om de doelstellingen en werking van vergroening van de fiscaliteit Europees bekend te maken. Ook Bond Beter Leefmilieu is campagnepartner.

In maart werden de conclusies gepresenteerd van een Europese studie over de kennis en de aanvaardbaarheid bij het ruime publiek van de doelstellingen van vergroening van de fiscaliteit. De studie werd gecoördineerd door de Universiteit van Surrey (VK) en gefinancierd door de Europese Commissie. Via interviews bij 25 focusgroepen, die verschillende sectoren van de samenleving vertegenwoordigen in vijf EU lidstaten, werd nagegaan wat de obstakels zijn bij het doen ingang vinden van het idee van een ecologische belastinghervorming.

De belangrijkste conclusies van de studie zijn wat ontnuchterend. Het concept blijkt moeilijk begrijpbaar te zijn, ook door de bedrijfswereld. Men heeft het vooral moeilijk met het waarom van de link tussen enerzijds het verhogen van belastingen op

milieugebruik, bijvoorbeeld door een energietaks, en het verlagen van de belastingen op arbeid anderzijds. In landen waar er effectief een vergroening van de fiscaliteit doorgevoerd werd zoals in Duitsland en Denemarken waren de mensen zich er bv. wel van bewust hogere energiebelastingen te betalen, maar heel wenigen wisten dat ze tegelijk ook minder sociale zekerheidsbijdragen betaalden. Ze waren er dan ook van overtuigd dat die link zichtbaarder moest gemaakt worden door de overheid. Ook bleek dat er weinig vertrouwen was over het gebruik van de inkomsten van milieubelastingen door de overheid. De studie komt tot de conclusie dat mensen eigenlijk meer geïnteresseerd zijn in de besteding van de opbrengsten van de taken dan in het markteffect dat de milieubelastingen teweegbrengen op het consumptie- en productiegedrag. Ze willen direct een duidelijk milieu-effect zien en daarom de opbrengsten zoveel mogelijk terugsluizen naar milieuprogramma's.

Martin Rocholl, directeur van Friends of the Earth Europe wijst erop dat de link tussen een verhoging van de belasting op milieugebruik en de verlaging van de lasten op arbeid helemaal niet zo artificieel is. De kringloopeconomie komt bijvoorbeeld moeilijk van de grond omdat die veel arbeidsintensiever is, veel energiebesparingsmaatregelen zijn arbeidsintensief, enz. Heel wat studies wijzen trouwens ook uit dat onder de juiste voorwaarden er een 'double dividend' (een beter milieu en tegelijk meer jobs) mogelijk is indien de link tussen arbeid en milieu gelegd wordt in het beleid. Volgens Rocholl is het belangrijk om eerst en vooral ook de milieubeweging te overtuigen deze koppeling zoveel mogelijk te maken in haar campagnes en politieke eisen. Dit is echter geen evidente kwestie: het is immers veel aantrekkelijker voor de milieubeweging om te pleiten voor het exclusieve gebruik van de opbrengsten van de milieubelastingen voor milieuprogramma's, dan dit ook te koppelen aan een verlaging van de lasten op arbeid.

Voor de gemiddelde Europeaan is het verband tussen milieubelasting en verlaging van belastingen op arbeid niet duidelijk, zo blijkt uit een Europees onderzoek.

Spaans voorstel Europese energiebelasting verre van ideaal

De Europese Commissie gaf maar een lauw onthaal aan de poging van Spanje om de plannen voor een energietaks op Europees niveau terug leven in te blazen. De voorstellen zouden door een lange lijst van vrijstellingen het oorspronkelijke idee volledig uithollen. De Commissie stelde in 1997 voor om minimale belastingen vast te stellen op Europees niveau voor brandstoffen, kolen, gas en elektriciteit. Het is echter moeilijk gebleken om hierover unanimiteit te verkrijgen binnen de Ecofin-raad. Spanje probeert nu tijdens haar voorzitterschap van de EU om vooruitgang te boeken in dit dossier, en heeft een voorstel gelanceerd dat zoveel vrijstellingen en uitzonderingen bevat als er nodig zijn om toch de vereiste unanimiteit te verkrijgen. De bedoeling is om tegen juni tot een akkoord te komen, dan eindigt immers het Spaans voorzitterschap. Het plan bevat onder andere het principe dat de bedrijfsweld lager belast wordt dan gezinnen, een speciaal voorkeursregime voor diesel voor wegverkeer, en ook speciale belastingreducties voor energie-intensieve sectoren. Europees Commissaris Bolkenstein stelde: "hoe meer vrijstellingen er zijn, hoe meer de richtlijn er uit zal zien als een Gruyere kaas, met te veel gaten en te weinig kaas. Het is de ambitie van de Europese Commissie om een Edam kaas te hebben, die veel meer kaas en geen gaten heeft." De Ecofin-raad van 7 mei onthaalde het tekstvoorstel wel positief, maar nam nog geen beslissing. Een werkgroep zal zich nu verder buigen over de verdere uitwerking van principes en technische aspecten en zal hierover verslag uitbrengen aan de Ecofin-raad van 4 juni, die hierover een beslissing zou kunnen nemen.

Meer informatie:

Meer informatie over de doelstellingen en inhoud van de campagne van het EEB vindt u in het campagne platform, maart 2002. Hierin vindt u ook een duidelijke conceptuele beschrijving van vergroening van de fiscaliteit. Zie Campaign Platform "Environmental Fiscal Reform: making prices work for the environment - Environmental Fiscal Reform in Europe", Campagne website: www.ecotax.info.

De volledige studie PETRAS werd gepubliceerd eind april: "PETRAS: Policies for Ecological Tax Reform: Assessment of Social Responses. A Framework 5 project. Meer info bij s.venn@surrey.ac.uk.

Maar daardoor zou men volgens Rocholl de regulerende impact van de vergroening van de fiscaliteit op het tweede plan schuiven en verliest het concept aan geloofwaardigheid. Bovendien verliest men zo een breed maatschappelijk draagvlak voor de invoering ervan, aldus Rocholl. Hij wijst ook op het belang om bij de design van de vergroening van de fiscaliteit rekening te houden met de regressiviteit van de milieubelastingen. Armere huishoudens spenderen bijvoorbeeld een relatief veel grotere proportie van hun inkomen aan energie dan rijkere. Indien vergroening van de fiscaliteit geen duidelijk antwoord biedt op deze sociale problemen, door extra compensatie voor deze groepen via bijvoorbeeld isolatieprogramma's dan zal het draagvlak ervoor ook afbrokkelen.

Ernst von Weizsacker, fervent voortrekker van het concept van vergroening van de fiscaliteit, schreef 15 jaar geleden reeds een boek hierover. Rond de resultaten van het Europese onderzoek kan hij zijn ontgoocheling niet onder stoelen of banken steken: "Waarom heeft men het zo moeilijk de link tussen arbeid en milieu te begrijpen als het over fiscaliteit gaat? Het gebruik van schaarse goederen, zoals natuurlijke rijkdommen en wat niet wenselijk is, namelijk milieuvervuiling, moet men belasten. De prijzen geven een signaal om het gedrag te veranderen. Wat wel wenselijk is, namelijk werk voor iedereen, moet men minder belasten. Dit is toch vrij simpel? Waarom kan zo'n basisidee niet beter gecommuniceerd worden?"

Dat is juist wat het Europees Milieubureau (EEB) wil gaan doen. Het EEB heeft in samenwerking met diverse Europese milieuverenigingen een campagne gelanceerd met als doelstelling een effectieve vergroening van de fiscaliteit in Europa te promoten en te implementeren. Een belangrijke verschuiving van belastingen op arbeid naar belastingen op milieu moet samen gaan met de uitdoving of hervorming van alle milieuschadelijke subsidies tegen 2005. Tegelijk moet er werk gemaakt worden van maatregelen om de sociale impact op te vangen, moeten er fiscale aansporingen gegeven worden voor milieubescherming en zijn maatregelen nodig om energiebesparing en energie-efficiëntie aan te sporen. Zowel overheden als de bedrijfsweld en het grote publiek moeten geïnformeerd en gesensibiliseerd worden rond de noodzaak en de mogelijkheden van een vergroening van fiscaliteit. Het publieke debat hierover moet dringend aangewakkerd worden en kwalitatief beter worden.

Kunst aan de kust

Laten we eens beginnen met een gedicht. Niet dat het rijmt, maar het is geschreven door Herman De Coninck en het is te kort voor een essay. Dus moet het wel een gedicht zijn.

Meeuwen heet het en het eindigt zo:

*zo is dit eiland van de meeuwen
En de meeuwen van hun krijsen
En hun krijsen van de wind
En de wind is van niemand.*

Fout. Fout Herman fout. Want de wind IS niet van niemand. De wind is WEL van iemand. De wind is van Olivier De Leuze, onze staatssecretaris van energie. Want Deleuze gaat niet alleen lucht en wind kopen in Rusland. Hij gaat de wind ook vangen en laten werken voor ons. Wind is tenslotte energie en met een eenvoudig molentje kan je energie omzetten in elektriciteit.

Een simpel idee. Zo simpel dat het eigenlijk al jaren geleden in Vlaanderen werd gebruikt. Het bulkte hier werkelijk van de molens. Dikke, lompe molens, en lawaai. Lawaai dat ze konden maken als ze ronddraaiden. Gevaarlijk ook trouwens. Als iemand in die tijd een slag van de molen kreeg, dan was dat geen lolletje. Maar niemand klaagde. Of denkt u dat er toen iemand opstond om te zeggen dat de windmolens het uitzicht verpestten, of dat ze de trekvogels van de wijs brachten of dat je graan misschien beter kon malen door een atoom in twee te splitsen en de vrijgekomen energie te gebruiken tijdens het slikken van een jodiumtablet.

Nee, natuurlijk niet. Dus waarom denken we dat nu dan wel? Omdat windmolens plots niet mooi genoeg meer zijn. Ze zijn niet esthetisch.

Zegt wie? Zegt de Vlaamse architectenmeester Bob Van Reeth dat? Of de Vlaamse cultuurpaus Jan Hoet? Nee, de kustburgemeesters. De kustburgemeesters hebben plots een aanval van esthetica en de molens passen daar niet in. Sta me toe dat niet helemaal overtuigend te vinden. Ik ben namelijk al eens aan zee geweest en ik had niet de indruk dat esthetiek daar een beleidsprioriteit is. Stranden vol oranje windschermen vind je daar. Stranden vol oude, verfvliezende strandcabines ook. En stranden vol dikke zonnende Duitsers of roodverbrande Engelsen. Naaktstranden zelfs! En – toppunt van de kustesthetica – dikke Duitsers én roodverbrande Engelsen óp naaktstranden. Maar een windmolen? Ho maar.

Denkt u - en ik geef maar een voorbeeld - denkt u dat de Parijzenaars blij waren toen ze vlakbij hun Nôtre-Dame, en hun Sacre-Coeur plots een ijzeren uit de kluiten gewassen elektriciteitspyloon moesten dulden. Denkt u dat ze het ding van meneer Eiffel esthetisch vonden. Tuurlijk niet. Maar ze maakten er het beste van.

Wel dan meneer Catrysse, meneer Lippens en andere windbuilen. Windmolens hebben een reputatie. Je kan er maar beter niet tegen vechten. Omarm ze. Laat misschien tussen uw strand en de molens een bootje varen. Bouw er misschien nog ééntje bij en maak er een restaurant van. Verf de molen rood en laat er de french cancan in opvoeren. Maar maak er het beste van.

Al even erg als de kustburgemeesters zijn trouwens de milieujongens. Zij vrezen dat de windmolenparken pal in de Zuidelijke Bocht van de Noordzee gelegen zijn, pal dus in het doorgangsgebied voor trekvogels en dat die molens daarom de vogels van de wijs gaan brengen. Dat men in de 19de eeuw bang was dat de koeien geen melk zouden geven door de treinen, lijkt me plots een zeer legitieme angst vergeleken bij de paniek dat trekvogels het noorden gaan verliezen door een molentje.

Nee, er is maar één probleem met de windmolens. Twee problemen eigenlijk, maar er zijn nog zo weinig kustvissers over dat Johan Vande Lanotte voor hen ook wel een job kan vinden. Hij heeft tenslotte al eens de hele RMT aan werk geholpen. Nee, het echte probleem met de molens is dat ze een beetje lui zijn. Als het niet waait, liggen ze stil en als het te hard waait ook. Bovendien produceren ze nog minder dan 1 procent van het totale elektriciteitsverbruik in ons land. We hebben dus geen 100 molens nodig maar 10.000. En dus zit er niets anders op dan aan elke plas in Vlaanderen en Wallonië, in Hofstade, Sint-Anneke of Overmeredonk windmolens te zetten. En in de Wetstraat natuurlijk. Nergens wordt tenslotte zoveel wind gemaakt als daar.

Bart De Dobbelaere

Deze tekst werd met vriendelijke toestemming overgenomen van het Radio 1-programma "De toestand is hopeloos maar niet ernstig", elke zondag van 18 tot 19 uur.

STEDELIJKE ONTWIKKELING VERDUURZAAMD

Het International Institute for the Urban Environment (IIUE), opgericht in Delft in 1989, verricht onderzoek naar stedelijke duurzaamheid. Zowel individuele woningen, wijken als steden maken deel uit van het onderzoeksterrein. De aanpak is internationaal, multidisciplinair en met veel aandacht voor participatie van betrokkenen.

Recent bracht de organisatie twee publicaties uit. "Naar een architectuur van duurzaam wonen" werd geschreven in opdracht van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer en wil architecten en gemeenten aanzetten tot een duurzame benadering van bouwen en verbouwen. In een eerste hoofdstuk komen zes belangrijke duurzaamheidsthema's aan bod. Dit zijn: materialen, energie, water, binnenmilieu, afval en omgeving. Hierbij wordt geen uitgebreide bespreking van producten en hun toepassing gegeven. Wel een soort geheugensteun, een lijstje met niet te vergeten principes. Omdat de accenten sterk kunnen verschillen naargelang het woonmilieu, volgen in een ander hoofdstuk enkele types en hun specifieke kenmerken. Het interessantste gedeelte betreft echter de voorstelling van een twaalfstal voorbeeldprojecten, voornamelijk uit Duitsland en de Scandinavische landen. Zij zorgen voor de concrete invulling van de duurzaamheidsthema's. Zoals reeds in de inleiding werd verduidelijkt, wil deze uitgave geen naslagwerk zijn. Wel is het de bedoeling te wijzen op de mogelijkheden van duurzaam bouwen en het denkproces over de 'architectuur van duurzaam wonen' te stimuleren.

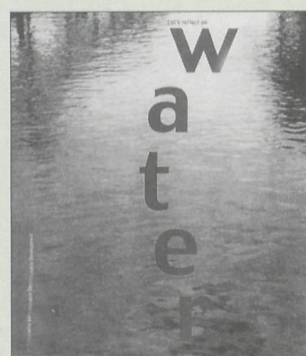
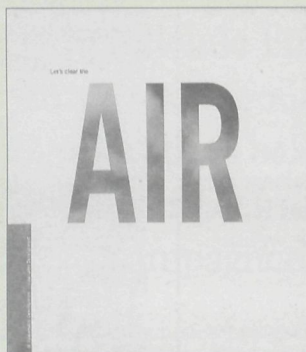
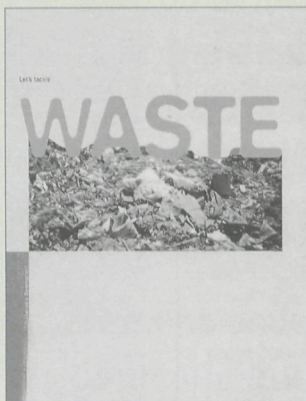
In het kader van een Europees project ontwikkelde het IIUE de SWOT-methode (Strengths, Weaknesses, Opportunities en Threats) voor stedelijke duurzame vernieuwing. In 'De duurzaamheidsscan: een methode voor duurzame vernieuwing van naoorlogse woonwijken' wordt de methode toegepast op de Nederlandse situatie. De SWOT-methode of duurzaamheidsscan heeft als doel van bij de aanvang inzicht te verschaffen in de specifieke situatie van een wijk. Sterke en zwakke kanten, kansen en bedreigingen worden van bij aanvang duidelijk opgetekend. Die informatie is bepalend voor de verder planontwikkeling. Praktisch gezien bestaat de duurzaamheidsscan uit twee uitgebreide vragenlijsten. Een eerste wordt overhandigd aan bewoners, scholen, bedrijven, culturele instellingen, kortom alle betrokkenen in de wijk. Aan hen wordt gevraagd hun mening te geven over verschillende onderwerpen die hun leefomgeving aanbelangen. Een tweede lijst is gericht aan de experts op gemeentelijk niveau en leidt tot meer objectieve informatie zoals het energie- en waterverbruik, groenvoorziening en mobiliteit. De verwerkte vragenlijsten bieden zowel de initiatiefnemers van de wijkvernieuwing als de experts een beter inzicht in de lokale situatie. De duurzaamheidsscan werd voorgesteld op de Nationale DuBo-dag te Rotterdam (november 2001). Het belang van een integrale aanpak bij duurzame wijkvernieuwing werd door bijna alle aanwezigen erkend. De stelling dat de duurzaamheidsscan hierbij een essentieel instrument is, bleek minder evident. De onderzoekers verwijzen hiervoor naar de beschikbaarheid van alternatieve methoden. In bijlage wordt een korte, niet altijd even duidelijke, omschrijving gegeven van een tiental andere methoden.

Ondanks de interesse die verschillende steden en projectontwikkelaars voor de methode toonden, werd ze nog in geen enkele Nederlandse stad toegepast. Dit betreuren de IIUE onderzoekers want de Swot-methode heeft haar diensten reeds bewezen bij enkele projecten elders in Europa.

Begin jaren '90 werd The network of urban forums for sustainable development opgericht. In een twintigtal Europese steden werd een forum gehuisvest. Met het

De milieubibliotheek van BBL

De milieubibliotheek van Bond Beter Leefmilieu is open elke maandag en dinsdag van 9u30 tot 12u30 en van 13u30 tot 16u30. Bezoekers maken best eerst een afspraak. We bieden je 19.000 boeken en 300 tijdschriften ter inzage aan, naast gratis brochures over een hele reeks thema's. Uitleenen kan niet, kopiëren wel. Schriftelijke en telefonische aanvragen en e-mail worden zo snel mogelijk beantwoord. Meer info bij Lieve Vandeneede op tel: 02.282.17.38, fax: 02.230.53.89, e-mail: milieu.bibliotheek@bbly.be, via onze website <http://www.bondbeterleefmilieu.be> kan je ons bibliotheekbestand raadplegen

netwerk werd informatiedoorstroming in twee richtingen beoogd. Het Europees beleid inzake duurzame ontwikkeling kent een vertaling naar de lokale situatie. Via de activiteiten en projecten van de Europese centra wordt Europa op de hoogte gehouden van lokale bevindingen en kan het beleid bijgestuurd worden. Binnen het kader van het netwerk, werden de afgelopen jaren enkele projecten georganiseerd. Het IIUE verzorgde de uitgaven die bij deze projecten horen. Acht steden namen deel aan het Access (Awareness, Communication and Co-operation in Europe towards Sustainable Settlements) project rond afval en zes aan het Access project rond luchtvervuiling. De klemtoon ligt steeds op sensibiliseren, verlenen van informatie en het betrekken van lokale organisaties. Scholen spelen hierbij een grote rol maar ook bedrijven en verenigingen worden bij de projecten betrokken. Elke uitgave start met een korte situatieschets van de betrokken steden. Dan volgt een voorstelling van de projecten waarbij op een overzichtelijke manier wordt verduidelijkt wie de doelgroepen zijn, wie deel nam aan het project en welke strategie er werd toegepast. Interessant zijn ook de foto's van het promotiemateriaal. Een evaluatie van de projecten en de belangrijkste bevindingen, sluiten het geheel af. Iets uitgebreider maar volgens dezelfde manier opgebouwd, is de publicatie horende bij het Streams (Sustainability Through Raising Environmental Awareness in Municipal Settlements) project rond duurzaam waterbeheer. Zeventien steden werkten rond waterbesparing en waterkwaliteit. Hun bevindingen worden weergegeven in een hele lijst do's en don'ts.

In de zomer van '97 organiseerde het IIUE in Delft een seminarie over indicatoren bij duurzame stedelijke ontwikkeling. De opdracht werd gegeven door Directoraat-generaal van de Europese Commissie in het kader van het Environment and Climate Programme 1994-1998. Het boek 'Indicators for sustainable urban development' beperkt zich niet tot een verslag van deze studiedagen waarop 21 landen waren vertegenwoordigd. De uitgever wil een degelijk overzicht bieden van de 'state of the art' op gebied van de duurzaamheidsindicatoren. De studie bevat naast de bijdragen van de gast sprekers en de resultaten van de verschillende workshops ook een uitgebreide bibliografie.

Naar een architectuur van duurzaam bouwen. Ministerie van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer. 2001.

De duurzaamheidsscan: een methode voor duurzame vernieuwing van naoorlogse woonwijken. Delft: IIUE, 2001. Prijs: 25 Euro

Let's tackle waste. Delft: IIUE, 1998. 28 p.

Prijs: 15,18 Euro

Let's clear the air. Delft: IIUE, 1998. 24 p.

Prijs: 15,18 Euro

Let's reflect on water. Delft: IIUE, 1999. 40 p. Prijs: 15,18 Euro.

Indicators for sustainable urban development. Delft: IIUE, 1998. 439 p. Prijs: 52,18 Euro

Bestellen: iiue@urban.nl, www.urban.nl, tel. 0031.15.262.48.73

RED JE VEGE AARDE

In samenwerking met 11.11.11. uitgeverij brengt het Wereldwijd Mediahuis driemaandelijks een cahier uit over een thema dat verband houdt met de Noord-Zuid thematiek. Eind vorig jaar verscheen het cahier

Tekst: Lieve Vandeneede

Duurzame ontwikkeling: verbeter de wereld, begin bij de aarde. Duurzame ontwikkeling is een dankbaar begrip. Het staat mooi en lijkt wel overal in te passen. In een eerste hoofdstuk blikt Bart Bode terug naar de ontstaansgeschiedenis van de terminologie die nu gemeengoed geworden is. Verwijzend naar het rapport van de Brundtland-commissie in 1987 en de conferentie in Rio in 1992, worden de principes van 'duurzame ontwikkeling' en 'Agenda 21' duidelijk omkaderd. Vervolgens geeft hij een bondig overzicht van de VN-conferenties die volgden op die van Rio, de principes die daarbij werden gehanteerd en de politieke gevolgen om tenslotte stil te staan bij de uitdagingen van de komende conferentie in Johannesburg. Een tweede hoofdstuk gaat over het institutioneel kader dat in België werd opgericht als basis voor het beleid op gebied van duurzame ontwikkeling. Er wordt uitleg gegeven bij de werkzaamheden van de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling en de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling. Bij de verwezenlijking van duurzame ontwikkeling wordt de vergroening van de fiscaliteit als één van de belangrijke middelen beschouwd. Een juiste prijsstelling die ook de milieukosten verrekent, zet de consument aan tot een effectieve gedragsverandering. De beleidsaanbevelingen, een stand van zaken en enkele principes van groene belasting, komen aan bod in de bijdragen van Saar Van Hauwermeiren en Johan Eyckmans.

Maura Leen gooit het over een andere boeg. Met haar bijdrage over de problematiek van de patenten op levende materie vraagt zij aandacht voor de oneerlijke verhouding tussen Noord en Zuid op gebied van voedselveiligheid. Maar niet alleen institutionele, technologische en economische veranderingen kunnen duurzame ontwikkeling in de hand werken. Het cahier sluit af met de beschouwingen van Alma De Walsche die, geïnspireerd door de bevrijdingstheoloog L. Boff en enkele andere eigentijdse denkers, pleit voor een holistische visie, een visie die oog heeft voor het geheel. "Wat we voor de aarde doen, doen we voor onszelf" citeert ze Larry Rasmussen. We hebben een nieuw wereldbeeld nodig, weg van het antroposofische denken met meer respect voor ecosystemen. Dat het bewustzijn groeit, blijkt uit de vele lokale initiatieven die op het terrein van duurzame levensstijlen en ontwikkeling actief zijn.

Bart Bode en Emiel Vervliet. *Duurzame ontwikkeling: verbeter de wereld, begin bij de aarde. Noordzuid cahier 4*. Brussel: Wereldwijd mediahuis, 2001. 115 p. Prijs: 7,19 Euro

Bestellen: Wereldwijd mediahuis, tel. 02.213.12.70, info@wereldwijd.ngonet.be, www.wereldwijd.be

DE ONGEBREIDELD DUURZAME GEMEENTE

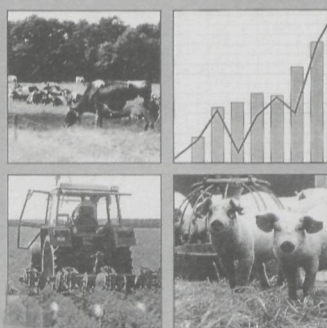
Duurzame ontwikkeling kan enkel slagen indien het gedragen wordt door een duurzaam beleid op lokaal niveau. Het Centrum voor een duurzame leefstijl, De kleine aarde, coördineerde een project waarbij de methode van de Mondiale Voetafdruk werd aangewend om de impact van het lokaal handelen op mondiaal niveau te berekenen.

Acht Nederlandse gemeenten werkten hieraan mee. De publicatie 'Naar een grenzeloos duurzame gemeente' brengt de resultaten van het project en biedt de gemeenten een handig werkinstrument bij het uittekenen van een eigen duurzaam beleid. Een inleidend hoofdstuk geeft uitleg bij de principes van de Ecologische Voetafdruk als duurzaamheidsindicator en belicht hoe de methode een belangrijk instrument kan zijn als communicatiemiddel en beleidsinstrument. De volgende hoofdstukken handelen over de verschillende onderdelen waaruit de Ecologische Voetafdruk is opgebouwd. Aandacht wordt besteed aan de thema's: energie, wonen, voedsel, papier, recreatie, verkeer en

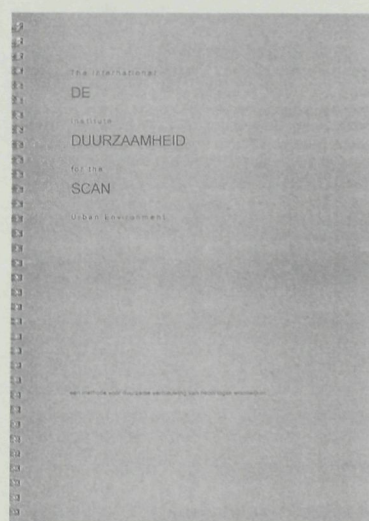
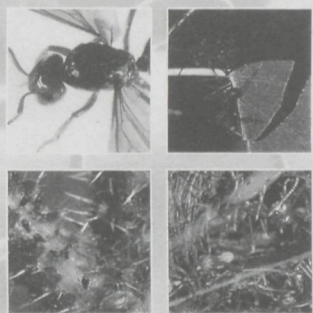
Biologische landbouw Trends en prognoses

EKOLAND

Sylvia Brinkman, maart 2002

Eric SCHOETERS
François VANKERKHOVEN

ONZE MIEREN

NAAR EEN GRENZELOOS DUURZAME GEMEENTE

Externe integratie van duurzame ontwikkeling op lokaal niveau,
aan de hand van de Mondiale VoetafdrukPROMOTIE VAN HET PROEFPROJECT
VOEDSEL, WONEN EN RECREATIE
VAN DE NEDERLANDSE GEMEENTEN

overige consumptie en ruimte. Telkens wordt een korte inleiding gevolgd door enkele beleidsopties voor het verkleinen van de voetafdruk.

Naar een grenzeloos duurzame gemeente: Externe integratie van duurzame ontwikkeling op lokaal niveau aan de hand van de Mondiale Voetafdruk. Bostel: De kleine aarde, 2002. 32 p. Prijs: 8,90 Euro Bestellen: De kleine aarde, tel. 0031.411.68.49.21, info@dekleineaarde.nl, www.dekleineaarde.nl

BIOLOGISCHE LANDBOUW: TRENDS & PROGNOSIS

Literatuurstudie en interviews met betrokkenen uit de verschillende sectoren, vormen het bronnenmateriaal voor de studie van Ekoland over de ontwikkelingen in de biologische landbouw in Nederland. Waar de afzetmarkt vroeger beperkt bleef tot natuurvoedings- en reformwinkels, hebben verschillende grootwarenhuizen nu een ruim gamma aan biologisch geteelde voeding. De biologische landbouw kent immers een forse groei. Volgens de prognoses van Ekoland zouden in 2010 3,5% van de landbouwbedrijven biologisch zijn. Dit is echter heel wat minder dan de 10% die van overheidsweg werd voorop gesteld. Om landbouwers aan te zetten tot een overschakeling is het vertrouwen in een langdurig economisch perspectief en een duidelijke regelgeving onontbeerlijk. Verder wijst Sylvia Brinkman ook op het belang van promotiecampagnes en het informeren van de consument.

De ontwikkeling van de biologische landbouw is nauw verbonden met de evoluties in de gangbare landbouw. De studie start dan ook met een situatieschets van de gangbare landbouw. Nadien worden per bedrijfstak de trends en prognoses voor de biologische landbouw toegelicht.

Sylvia Brinkman. *Biologische landbouw: trends en prognoses*. Baarn: Ekoland, 2002. 63 p. Prijs: 25 Euro Bestellen: Ron Schnitfink, Uitgeverij Van Westering bv, tel. 0031.35.54.23.281, administratie@vwg.net

ONZE MIEREN

Liefhebbers van insecten kunnen zich verheugen op een nieuw naslagwerk. 'Onze mieren' is een uitgave van Educatie Limburgs Landschap en werd geschreven door Eric Schoeters, onderzoeker aan de KUL en François Vankerkhoven, werkzaam bij de Limburgse koepel voor natuurstudie. In het eerste deel vind je algemene gegevens over het leven van de mieren. Enkele groepen worden voorgesteld en er wordt ingegaan op de morfologie, de sociale organisatie en de interactie met andere dieren. Dit deel bevat ook een beschrijving van de soorten die in Limburg voorkomen. Hiervoor konden de auteurs beroep doen op het veldwerk van de vrijwilligers van Likona. Het tweede deel bestaat uit een geactualiseerde determinatietabel voor België. Speciaal hierbij zijn de scanning elektronenmicroscopische opnamen die zorgen voor uiterst gedetailleerde foto's. Samen met de tabel naast de opnamen, kan de juiste naam van elke mier opgespoord worden. De onderzoekers hopen met hun werk het onderzoek naar mieren te stimuleren en ook de beleidsverantwoordelijken te sensibiliseren voor het onderwerp. Al lijken ze soms met velen en superactief, een beleid gericht op bescherming is ook voor het voortbestaan van mieren belangrijk.

Eric Schoeters en François Vankerkhoven. *Onze mieren*. 2 dln. Heusden-Zolder: Educatie Limburgs Landschap, 2002. 175 en 62 p. Prijs: 9,50 Euro Bestellen: EEL, Dekenstraat 39, 3550 Heusden-Zolder, tel. 011.53.02.51 02mb083

Bekijk de wereld eens vanuit een **ander** perspectief.

Hebt u graag
een groene kijk op de actualiteit ?

Waarom neemt u dan geen abonnement
op **Milieurama** ?

Via korte nieuwsberichten, pittige inter-
views en diepgravende artikels blijft u op
de hoogte van wat er leeft in het milieu.

Neem nu een abonnement op
Milieurama en ontvang **GRATIS**
de cd-rom "Lage Energiewoningen"

Bond Beter Leefmilieu **MILIEURAMA**

Ja, ik abonneer me nu op Milieurama.

- ☐ Voor slechts 20,- EUR krijg ik Milieurama om de twee maand
in mijn brievenbus.
- ☐ Ik word erdonateur van BBL en betaal 50,- EUR.
Voor dat bedrag ontvang ik elke twee maand mijn exemplaar
van Milieurama en verleen ik mijn steun aan BBL.
In ruil daarvoor ontvang ik een fiscaal attest.

Stuur vandaag nog deze bon op en maak het gewenste bedrag over
op rekening 001-1475409-18 van de Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen vzw.
We sturen u Milieurama zo snel mogelijk op.

Naam : _____

Adres : _____

Postcode : _____

Gemeente : _____

Faxen naar 02/230.53.89 of opsturen naar BBL - Twekerkenstraat 47,
B-1000 Brussel - abonneren via internet : www.bbblv.be